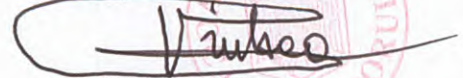

Aprob,

Avocatul Poporului,

Victor Ciorbea

RAPORT

privind vizita efectuată la Penitenciarul București-Jilava, județul Ilfov

Sumar:

Prezentul Raport, întocmit ca urmare a vizitei efectuate la Penitenciarul București-Jilava, este structurat pe trei capitole, după cum urmează:

1. Cadrul general și organizarea vizitei
2. Constatările rezultate din vizita efectuată, având ca teme:
 - *măsurile disciplinare și accesul la activitățile psihologice și socioeducative ale persoanelor private de libertate;*
 - *procedura percheziției corporale și accesul la asistență medicală a persoanelor private de libertate.*
3. Recomandări

1. Cadrul general și organizarea vizitei

În temeiul art. 29⁷ din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în data de **4 mai 2017**, a avut loc vizita anunțată la Penitenciarul București Jilava, având ca obiective:

- *măsurile disciplinare și accesul la activitățile psihologice și socioeducative ale persoanelor private de libertate;*
- *procedura percheziției corporale și accesul la asistența medicală a persoanelor private de libertate.*

La efectuarea vizitei au participat:

- **grupul A:** doamna [REDACTAT]-adjunct al Avocatului Poporului, doamna [REDACTAT] (jurist, consilier Centrul zonal Bacău), domnul [REDACTAT] (psiholog, Centrul zonal București), domnul [REDACTAT] (asistent social, Centrul zonal Bacău), doamna [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal Alba), doamna [REDACTAT] (psiholog, Centrul zonal Craiova) și domnul [REDACTAT]-reprezentant al Grupului Român pentru Apărarea Drepturilor Omului (GRADO).

- **grupul B:** doamna [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal București), doamna [REDACTAT] (medic, Centrul zonal București), domnul [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal București), doamna [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal București), doamna [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal București), domnul [REDACTAT] (jurist, Centrul zonal Craiova), domnul [REDACTAT] (psiholog, Centrul zonal Alba), doamna [REDACTAT] - reprezentant al Fundației pentru Apărarea Cetățenilor Împotriva Abuzurilor Statului (FACIAS).

La vizită au participat ca observatori, **reprezentanți ai Asociației pentru Prevenirea Torturii**, domnul [REDACTAT]-consilier în materie de detenție și domnul [REDACTAT]-responsabilul programului Europa și Asia Centrală.

Ulterior, la data de **23 mai 2017**, a avut loc o vizită pentru completarea unor aspecte referitoare la folosirea la muncă a persoanelor private de libertate, accesul la activitățile psihologice și socioeducative, verificarea eventualelor represalii post-vizită. La vizită au participat: domnul [REDACTAT]-jurist, consilier; doamna [REDACTAT]-medic, consilier; domnul [REDACTAT]-asistent social, consilier; domnul [REDACTAT]-psiholog, consilier; doamna [REDACTAT]-reprezentant al Fundației pentru Apărarea Cetățenilor Împotriva Abuzurilor Statului.

2. Constatările rezultate din vizita efectuată

Vizita a debutat cu discuții preliminare, în cadrul cărora, au fost prezentate reprezentanților unității penitenciare rolul și atribuțiile Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție (Mecanismul național de prevenire a torturii în locurile de detenție -MNP), obiectivele vizitei, modul de organizare a acesteia (formarea unui număr de două echipe).

Din partea Penitenciarului București-Jilava au participat la discuții domnul [REDACTED], Comisar Șef de penitenciare, Director; domnul [REDACTED], Inspector principal, Director Adjunct Siguranța Deținerii; doamna [REDACTED], Comisar șef de penitenciare, Director Adjunct Asistență Psihosocială. Conducerea Penitenciarului București-Jilava a asigurat desfășurarea vizitei în bune condiții, punând la dispoziție atât informațiile și documentele solicitate, cât și personalul necesar (șefi de secție, personal de pază, specialiști) pentru îndeplinirea obiectivelor vizitei.

Reprezentanții locului de detenție au făcut o prezentare a istoricului Penitenciarului Jilava, a situației persoanelor private de libertate și a personalului penitenciarului. În acest context, reținem următoarele:

Penitenciarul București-Jilava (situat în str. Sabarului nr. 1, comuna Jilava, județul Ilfov) este subordonat Administrației Naționale a Penitenciarelor din cadrul Ministerului Justiției. Finanțarea unității penitenciare este asigurată din subvenții, precum și din venituri proprii. În vederea îmbunătățirii condițiilor de detenție pentru persoanele private de libertate, în anul 2016, sumele alocate la buget au fost suplimentate.

La data efectuării vizitei, **erau custodiate 1368 persoane private de libertate condamnate**, după cum urmează: 171 pentru săvârșirea infracțiunilor de omor, omor calificat, omor deosebit de grav; 8 pentru ucidere din culpă; 5 pentru lovire sau alte violențe; 10 pentru vătămare corporală, vătămare corporală gravă; 3 pentru lovirii sau vătămări cauzatoare de moarte; 17 pentru lipsire de libertate în mod ilegal; 3 pentru violare de domiciliu, 10 pentru șantaj; 64 pentru viol, raport sexual cu un minor, perversiune sexuală; 297 pentru furt, furt calificat; 211 pentru tâlhărie și tâlhărie calificată; 61 pentru înșelăciune; 508 pentru alte infracțiuni.

După origine, deținuții străini se clasificau astfel, din: Albania-1, Bulgaria-10, China-1, Egipt-1, Iordania-1, Irak-2, Iran-6, Italia-2, Liban-3, Niger-1, Nigeria-1, Pakistan-1, Palestina-1, Rrom-6, Siria-2, Turcia-12, Moldova-1.

Capacitatea legală de cazare a unității era de 670 de locuri, existând un grad de supraaglomerare de 198%. Sub aspectul gradului de ocupare din unitatea penitenciară, s-a

constatat o depășire accentuată a capacității de cazare, ceea ce constituie o încălcare a art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Sectorul dețineri al penitenciarului era organizat în șase secții de deținere, din care **5 secții erau cu regim semideschis** (aplicat persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii mai mare de un an, dar care nu depășește 3 ani, care se pot deplasa neînsoțite în zone prestabilite din interiorul penitenciarului, prestează muncă și desfășoară activități educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, moral-religioase, instruire școlară și formare profesională, *sub supraveghere*, în grupuri, în spații din interiorul penitenciarului care rămân deschise în timpul zilei) și **o secție cu regim deschis** (aplicat persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii de cel mult un an, care se pot deplasa neînsoțite în zone prestabilite din interiorul penitenciarului, pot presta munca și pot desfășura activități educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, moral-religioase, instruire școlară și formare profesională, *în afara penitenciarului, fără supraveghere*).

În regim deschis se aflau 220 de persoane, iar în regim semideschis erau 1148 persoane. Din totalul persoanelor custodiate, **127 deținuți erau cazați în camere care asigurau suprafața legală de 4 m² (25 camere de deținere)**, iar **423 deținuți erau cazați în camere care asigurau 6 m³ (43 camere de deținere)**, ca urmare a unor sentințe judecătorești care obligau conducerea Penitenciarului București-Jilava să le asigure suprafața de cazare legală. Această situație a constituit, conform conducerii penitenciarului, unul dintre motivele supraaglomerării celorlalte spații de cazare ale persoanelor private de libertate, care nu aveau sentințe judecătorești privind asigurarea spațiului legal de cazare.

Precizăm că, potrivit Normelor Comitetului pentru Prevenirea Torturii (CPT), „toate serviciile și activitățile dintr-o închisoare vor fi afectate în mod negativ dacă este necesar să se adăpostească mai mulți deținuți decât numărul pentru care a fost creată; calitatea vieții va fi coborâtă în totalitate, în mod semnificativ. Mai mult decât atât, nivelul de supraaglomerare într-o închisoare sau într-o anumită parte a ei, poate fi astfel încât, prin el însuși, să fie inuman și degradant din punct de vedere fizic”.

Supraaglomerarea din celule, ca singur element, poate duce la concluzia că a fost încălcat art. 3 din Convenție.

Conform Recomandării nr. R (99) 22 a Comitetului de Miniștri privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor: când apar condițiile supraaglomerării, **o importanță deosebită trebuie acordată în special principiilor demnității umane, angajamentului administrației închisorii de a aplica un tratament uman și pozitiv, recunoașterii rolului angajaților și abordărilor managerial moderne, eficiente.** În conformitate cu Normele

europene privind închisorile, trebuie acordată o atenție specială spațiului disponibil pentru deținuți, igienei și condițiilor sanitare, asigurării hranei suficiente și corespunzător preparate și prezentate, îngrijirii sănătății deținuților și posibilității de a beneficia de activități în aer liber.

Recomandarea face referiri la organizarea a cât mai multor activități în afara celulei, a vizitelor familiale, îmbunătățirea hranei și a igienei, educarea personalului pentru a avea o atitudine umană și pozitivă, acordarea de învoiți și executarea pedepsei în instituții cu regim deschis și semideschis (Carta albă privind supraaglomerarea în penitenciare, Comitetul European pentru Probleme Penale).

Prin urmare, pentru gestionarea problemei supraaglomerării din Penitenciarul București-Jilava, **recomandăm corelarea eforturilor autorităților publice responsabile în custodierea persoanelor private de libertate** (Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor și Penitenciarul București-Jilava) având în vedere că, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reamintit că **articolul 3 din Convenție obligă statul să se asigure că toți deținuții trebuie să aibă condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, care să nu-i supună suferinței sau durerilor de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent în detenție. În Hotărârea pronunțată în cauza Rezmiveș și alții împotriva României, Curtea a reținut că relele condiții de detenție nu sunt neapărat rezultatul unor deficiențe imputabile administrației penitenciarului, ci provin de obicei din factori mai complecși, cum ar fi problemele de politică penală.**

În contextul supraaglomerării, reamintim că în Raportul CPT privind vizita în România din 5-17 iunie 2014, **acesta a recomandat autorităților române intensificarea eforturilor lor de a dezvolta o politică cu accent pe măsurile neprivative de libertate și alternative la încarcerare.**

În privința supraaglomerării, în Raportul special privind condițiile de detenție din penitenciare și centre de reținere și arestare preventivă, factori determinanți în respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor private de libertate, întocmit în anul 2015 de instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție, au fost formulate o serie de propuneri menite să contribuie la reducerea populației carcerale, dintre care amintim: ●*reducerea pe cât posibil a cazurilor de aplicare a măsurii arestului preventiv și reducerea duratei menținerii în arest preventiv*, prin aplicarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, controlului judiciar și controlului judiciar sub cauțiune, respectându-se astfel și principiul potrivit căruia arestarea preventivă trebuie să constituie o măsură excepțională, iar nu o regulă; ●*măsuri de politică penală orientate spre aplicarea sancțiunilor necustodiale/alternative* (amendă, muncă în folosul comunității, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere) în locul detenției ca sancțiune de

referință pentru anumite infracțiuni, în special în cazul faptelor săvârșite de infractori primari; ●*reglementarea, cel puțin cu caracter temporar a unei forme de acordare a liberării condiționate, în sensul punerii în libertate a persoanelor deținute aflate în executarea ultimilor 3 ani din pedeapsa închisorii și/sau reducerea la jumătate a pedepsei aplicate, față de două treimi în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, cum prevede legislația actuală și respectiv două treimi față de trei pătrimi, în cazul închisorii mai mari de 10 ani, cum prevede legislația actuală, sub condiția plății de către persoanele condamnate a datoriilor către stat și către partea civilă; ●reevaluarea dispozițiilor legale referitoare la partea din durata pedepsei care este considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate și/sau a instruirii școlare și formării profesionale; ●reconsiderarea legislației în materia acordării liberării condiționate, astfel încât să permită asigurarea unui tratament echitabil pentru persoanele private de libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor, pe de o parte, și persoanele private de libertate cărora, datorită unui bun management al penitenciarului, li se asigură condițiile exercitării dreptului la muncă, pe de altă parte; ●grațierea persoanelor condamnate cu afecțiuni medicale incurabile, aflate în stadii terminale (neoplasm, HIV ș.a) și eventual a celor care nu se pot vindeca în sistem penitenciar și care prezintă focare contagioase pentru celelalte persoane private de libertate (TBC, Hepatita C); ●implementarea Recomandării 22 (99) a Comitetului Miniștrilor privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, potrivit căreia pentru a evita supraaglomerarea excesivă, trebuie stabilită capacitatea maximă a instituțiilor penale; ●reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei privative de libertate.*

Referitor la personal, conform declarațiilor directorului adjunct Educație și Asistență Psihosocială, o problemă a penitenciarului o constituia numărul redus al acestuia; o parte erau debutanți (angajați de mai puțin de 6 luni), consecința fiind că activitățile sportive, educative, de muncă, de asistență psihosocială nu se desfășurau la potențialul maxim. În statul de organizare al Penitenciarului București-Jilava erau prevăzute 663 de posturi (109 ofițeri, 545 agenți și 9 persoane contractuale) din care 541 erau ocupate (85 ofițeri, 447 agenți și 9 persoane contractuale). Având în vedere faptul că numărul plecărilor de personal în anul 2016 a fost mai mare decât media ultimilor 5 ani, numărul total de angajați era insuficient, iar noii angajați erau debutanți, ceea ce determina restrângerea unor activități de punere în aplicare a dispozițiilor legale.

În contextual numărului insuficient de personal și ținând seama de consecințele sale, respectiv restrângerea activităților de reeducare și resocializare a condamnaților, administrării penitenciarului și custodierii deținuților, apreciem că se impun cu celeritate demersuri ale

conducerii Penitenciarului București-Jilava pentru scoaterea la concurs a celor 122 de posturi vacante.

Un alt aspect sesizat de conducerea penitenciarului a fost cel care a vizat **nemulțumirea față de abrogarea, prin Decizia nr. 780/2016 a Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor a Deciziei nr. 483/2012** privind Metodologia de valorificare a obiectelor confecționate de persoanele private de libertate în cadrul activităților artistice și, după caz, a programelor de educație, asistență psihologică și asistență socială. În acest context, s-a pus în discuție, pe de o parte micșorarea programelor ocupaționale în care erau incluși deținuții care participau la activitățile de confecționare a diferitelor obiecte, iar pe de altă parte importanța sumelor de bani obținute ca urmare a vânzării obiectelor confecționate de către deținuți, sume care intrau în fondul penitenciarului și erau utilizate ulterior la procurarea materialelor necesare confecționării diferitelor obiecte.

Constatările rezultate din vizitele celor două grupe au fost următoarele:

A) Grupul A: a avut ca obiective de vizită măsurile disciplinare și accesul la activitățile psihologice și socioeducative ale persoanelor private de libertate

§ Măsurile disciplinare

În scopul menținerii în penitenciare a ordinii și disciplinei, asigurării securității colective și individuale, precum și a unei vieți în comun bine organizate, **actele normative în materia execuțional penală reglementează faptele care constituie abateri disciplinare și sancțiunile aplicate în funcție de tipul abaterii.**

Potrivit Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), **ordinea și disciplina trebuie să fie menținute cu fermitate, dar fără a aduce un plus de restricții față de cât este necesar pentru menținerea securității și a unei vieți în comun bine organizate (Regula 36).**

Aspectele verificate de echipa de vizită în materia măsurilor disciplinare au vizat:

- prevederile legale referitoare la abaterile disciplinare, sancțiunile disciplinare și includerea lor în reglementările interne ale locului de deținere;
- procedura disciplinară;
- cele mai frecvente comportamente/acțiuni sancționate și sancțiunile aplicate, numărul persoanelor sancționate într-o perioadă de timp în raport cu numărul total al persoanelor private de libertate, respectarea dreptului la apărare, mecanisme de contestare a sancțiunilor disciplinare și acțiuni admise formulate de către deținuți, în contextul garanțiilor unui proces echitabil;
- înregistrarea

rapoartelor de incident și a sancțiunilor disciplinare, indicii despre aplicarea disproporționată a sancțiunilor disciplinare; ●îngrădirea unor drepturi ca urmare a aplicării sancțiunii disciplinare, reținându-se următoarele:

►*prevederile legale referitoare la abaterile disciplinare, sancțiunile disciplinare și includerea lor în reglementările interne ale locului de deținere și respectarea procedurii disciplinare.*

Potrivit Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal și a Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 157/2016:

●*abaterile disciplinare sunt clasificate, în funcție de obligațiile persoanelor condamnate și interdicțiile încălcate de acestea, în:* ●abateri disciplinare foarte grave; ●abateri disciplinare grave; ●abateri disciplinare ușoare;

●*sancțiuni disciplinare* care pot fi aplicate în cazul săvârșirii abaterilor disciplinare sunt: **a)**avertismentul; **b)**suspendarea dreptului de a participa la activități culturale, artistice și sportive, pe o perioadă de cel mult o lună; **c)**suspendarea dreptului de a presta o muncă, pe o perioadă de cel mult o lună; **d)**suspendarea dreptului de a primi și de a cumpăra bunuri, cu excepția celor necesare pentru igiena individuală sau exercitarea drepturilor la apărare, petiționare, corespondență și asistență medicală, pe o perioadă de cel mult două luni; **e)**suspendarea dreptului de a primi vizite, pe o perioadă de cel mult 3 luni; **f)**izolarea pentru maximum 10 zile.

●*sancțiuni în cazul comiterii de abateri disciplinare ușoare:* se poate aplica una dintre următoarele sancțiuni disciplinare: **a)**avertismentul; **b)**suspendarea dreptului de a participa la activități culturale, artistice și sportive, pe o perioadă de cel mult o lună; **c)**suspendarea dreptului de a presta o muncă, pe o perioadă de cel mult o lună.

●*sancțiuni în cazul comiterii de abateri disciplinare grave:* se poate aplica una dintre următoarele sancțiuni disciplinare: **a)**suspendarea dreptului de a participa la activități culturale, artistice și sportive pe o perioadă de cel mult o lună; **b)**suspendarea dreptului de a presta o muncă pe o perioadă de cel mult o lună; **c)**suspendarea dreptului de a primi și de a cumpăra bunuri, cu excepția celor necesare pentru igiena individuală sau exercitarea drepturilor la apărare, petiționare, corespondență și asistență medicală pe o perioadă de cel mult o lună; **d)**suspendarea dreptului de a primi vizite pe o perioadă de cel mult două luni.

●*sancțiuni în cazul comiterii de abateri disciplinare foarte grave:* se poate aplica una dintre următoarele sancțiuni disciplinare: **a)**suspendarea dreptului de a primi și de a cumpăra bunuri, cu excepția celor necesare pentru igiena individuală sau exercitarea drepturilor la apărare, petiționare, corespondență și asistență medicală, pe o perioadă de cel mult două luni;

b) suspendarea dreptului de a primi vizite pe o perioadă de cel mult 3 luni; c) izolarea pentru maximum 10 zile.

● **procedura disciplinară** se declanșează de către șeful secției unde este deținută persoana condamnată, care înaintează raportul de incident comisiei de disciplină, în termen de 24 de ore. Directorul penitenciarului desemnează una sau mai multe persoane din cadrul personalului penitenciarului, să efectueze cercetarea prealabilă, care aduc la cunoștința deținutului motivul declanșării procedurii disciplinare și faptul că acesta poate propune administrarea de probe. În termen de 10 zile de la primirea rezultatelor cercetării prealabile, comisia de disciplină (**formată din directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, în calitate de președinte, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un ofițer desemnat de directorul penitenciarului, în calitate de membri**), după ascultarea persoanei condamnate și a oricărei alte persoane care are cunoștință despre împrejurările în care a fost săvârșită fapta, aplică prin hotărâre scrisă una dintre sancțiunile disciplinare sau, după caz, clasează dosarul de cercetare disciplinară. Hotărârea comisiei de disciplină se comunică persoanei condamnate, sub semnătură, cu menționarea căii de atac existente și a termenului de exercitare a acesteia. Împotriva hotărârii comisiei de disciplină, prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară, **persoana condamnată poate face plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care suspendă executarea sancțiunilor disciplinare. Persoana condamnată este ascultată la locul de deținere, în mod obligatoriu. Judecătorul de supraveghere a privării de libertate soluționează plângerea, pronunțând una dintre următoarele soluții: a) admite plângerea și dispune anularea sau modificarea sancțiunii disciplinare aplicate de comisia de disciplină; b) respinge plângerea, dacă aceasta este nefondată, rămasă fără obiect, tardivă sau inadmisibilă, după caz; c) ia act de retragerea plângerii.** Încheierea judecătorului de supraveghere a privării de libertate se comunică persoanei condamnate și administrației penitenciarului, iar **împotriva acesteia persoana condamnată și administrația penitenciarului pot introduce contestație la judecătoria în a cărei circumscripție se află penitenciarul.** Instanța audiază în mod obligatoriu persoana condamnată.

Dispozițiile legale reglementează interdicții referitoare la procedura disciplinară: aplicarea sancțiunilor disciplinare persoanelor condamnate nu poate îngreuna dreptul de petiționare, dreptul la vot, dreptul la corespondență, dreptul la asistență medicală, dreptul la hrană, ținută, cazarmament și condiții minime de cazare, dreptul la plimbarea zilnică și dreptul la odihnă; deținuții pot fi sancționați disciplinar numai după verificarea completă a împrejurărilor în care s-au comis faptele care fac obiectul procedurii disciplinare; **audierea deținutului este obligatorie; nu se poate îngreuna dreptul unui deținut la apărare sau al folosirii căilor de atac**

împotriva sancțiunii disciplinare aplicate; în situația în care prin raportul de incident se constată abateri disciplinare comise prin mai multe acțiuni sau inacțiuni, se aplică sancțiunea disciplinară pentru abaterea cea mai gravă; **în baza unui raport de incident se poate aplica o singură sancțiune disciplinară;** sancțiunile colective, pedepsele corporale, izolarea în încăperi fără lumină și ventilație și orice tratament inuman sau degradant sunt interzise.

Cât privește Regulamentul de ordine interioară al Penitenciarului București-Jilava, acesta menționează încă de la început „**ca în orice colectivitate umană, viața în penitenciar își are propriile reguli (prevăzute în actele normative) care sunt obligatorii pentru toți deținuții**”. Capitolul 5 stabilește obligațiile și interdicțiile persoanelor condamnate, iar Capitolul 7 reglementează sancțiunile disciplinare aplicate persoanelor condamnate incluzând, sancțiunile disciplinare, constatarea abaterilor disciplinare, procedura disciplinară, cazarea pe durata cercetării disciplinare, plângerea împotriva hotărârii comisiei de disciplină.

Din examinarea dispozițiilor legale referitoare la abaterile disciplinare și sancțiunile disciplinare se constată că **reglementarea acestora acoperă aria posibilelor acte de încălcare a ordinii locului de deținere și realizează sub aspectul proporționalității corespondența sancțiunii cu fapta săvârșită.** De asemenea, procedura disciplinară este reglementată în detaliu, pentru a nu da naștere unor interpretări arbitrării: cuprinde dispoziții referitoare la garanțiile unui proces echitabil pentru deținut, respectiv asigurarea dreptului la apărare și promovarea căilor de atac împotriva hotărârii comisiei de disciplină.

Din verificările efectuate de echipa de vizită în Registrul de înregistrări a rapoartelor de incident, dosarele de incident și din informațiile furnizate de personalul unității, **echipa de vizită a constatat că în penitenciar era respectată procedura constatării abaterilor disciplinare.** Astfel, incidentele de pe secțiile de deținere erau raportate de către personalul de pază șefilor de secție, care declanșau procedura disciplinară prin înaintarea raportului de incident comisiei de disciplină; se efectuau cercetările prealabile privind fapta, se aduceau la cunoștință motivele declanșării procedurii disciplinare persoanei condamnate. Rezultatele cercetării prealabile se prezentau comisiei disciplinare, care după ascultarea persoanei condamnate și analiza documentelor de la dosar, se pronunța cu privire la faptă. Hotărârea comisiei de disciplină se comunica persoanei condamnate, sub semnătură, cu menționarea căii de atac existente și a termenului de exercitare a acesteia. Sancțiunile disciplinare puteau fi contestate la instanțele judecătorești.

Referitor la dosarele disciplinare, acestea cuprindeau: *Rapoartele de incident*, care includeau rubrici referitoare la descrierea faptei/abaterii disciplinare săvârșite, aducerea la cunoștința persoanei private de libertate a raportului de incident, sub semnătură; *Declarații de*

martori; Referate rezumative de cercetare a incidentului disciplinar, care cuprindeau și rubrici referitoare la: Istoric privind situația disciplinară, Istoric pachete și vizite, folosirea la muncă, atitudinea privind fapta; *Hotărârile comisiei de disciplină* cu rubrici privind: datele de identificare ale persoanei private de libertate, descrierea abaterii disciplinare săvârșite și informații privind luarea la cunoștință a raportului de incident, audierea în fața comisiei, încadrarea abaterii și sancțiunea disciplinară, semnătura de înmânare a exemplarului Hotărârii, rubrica de informare referitoare la posibilitatea formulării plângerii la judecătorul de supraveghere, soluția judecătorului de supraveghere, semnătura de luare la cunoștință și mențiunea sub semnătură dacă deținutul face sau nu contestație împotriva încheierii judecătorului; soluția judecătorului de supraveghere a privării de libertate sau hotărârea instanței de judecată cu privire la contestația depusă de deținut.

În evidența electronică a dosarelor deținuților erau menționate: abaterea comisă; măsura/sancțiunea aplicată și data aplicării; observații privind contestarea acesteia, data anulării, penitenciarul care aplica măsura disciplinară, acțiuni.

Comisia de disciplină avea un program flexibil, întâlnindu-se în funcție de numărul dosarelor, săptămânal, ocazie cu care erau analizate aproximativ 3 dosare.

► *cele mai frecvente comportamente/acțiuni sancționate și sancțiunile aplicate; numărul persoanelor sancționate într-o perioadă de timp în raport cu numărul total al persoanelor private de libertate; respectarea dreptului la apărare; mecanisme de contestare a sancțiunilor disciplinare și acțiuni admise formulate de către deținuți, în contextul garanțiilor unui proces echitabil*

Din verificarea Registrelor de rapoarte de incident, a Registrului Comisiei disciplinare și a dosarelor disciplinare s-a constatat că cele mai frecvente sancțiuni disciplinare aplicate persoanelor private de libertate au fost suspendarea unor drepturi și avertismentul. Avertismentul constituie cea mai ușoară sancțiune, în timp ce suspendarea unor drepturi (de a participa la activități sportive, de a cumpăra bunuri, dreptul de a primi bunuri (pachete), dreptul de a presta o muncă, dreptul de a primi vizite) constituie sancțiuni mai severe, care au ca efecte restrângerea pe o perioadă limitată de timp a exercitării unor drepturi. În unele dintre dosarele studiate se continuau cercetările, iar în altele, cauzele se clasaseră (spre exemplu, comisia de disciplină a reținut într-un dosar că nu rezulta cu certitudine vinovăția persoanei private de libertate, iar în altul a decis ca fapta să nu fie sancționată).

Referitor la numărul rapoartelor de incident întocmite în Penitenciarul București-Jilava, în perioada 31.08.2016 – 30.04.2017, au fost înregistrate, astfel cum a rezultat din Registrul de

Rapoarte de Incident al Șefului de tură, **166 rapoarte de incident (rezultat obținut de echipa de vizită ca urmare a numărării manuale).**

Conform situației întocmite de Penitenciarul București-Jilava ulterior vizitei, în anul 2016 și în perioada ianuarie-martie 2017 fuseseră înregistrate un număr de rapoarte de incident și sancțiuni disciplinare, după cum urmează:

- **în anul 2016: 451** rapoarte de incident discutate, din care: **86 nu au fost sancționate**. Ca sancțiuni au fost aplicate: **90** avertismente; **35** suspendări ale dreptului de a participa la activități sportive; **11** suspendări ale dreptului la muncă; **123** suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul la pachete și la vizite; **97**-suspendări ale dreptului de a primi vizite; **1**-izolare.

- **ianuarie-martie 2017: 85** rapoarte de incident discutate, din care: **23 nu au fost sancționate**. Ca sancțiuni au fost aplicate: **27** avertismente; **25** suspendări ale dreptului de a participa la activități sportive; **6** suspendări ale dreptului la muncă; **29** suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul la pachete și la vizite; **23** suspendări ale dreptului de a primi vizite; **0**-izolare. Reamintim că în Penitenciarul București-Jilava se aflau la data vizitei **1368 persoane private de libertate**.

Din examinarea situației de mai sus se remarcă, pe de o parte nesancționarea faptelor în cazul a **86** de rapoarte de incident din anul 2016, respectiv **23** de rapoarte de incident în perioada ianuarie-martie 2017, iar pe de altă parte ponderea mare a sancțiunii constând în suspendarea dreptului de a primi vizite (**97** în anul 2016 și **23** în perioada ianuarie-martie 2017), în condițiile în care suspendarea dreptului de a primi vizite era corelată și cu suspendarea altor drepturi (spre exemplu, **123** suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul de a primi bunuri/pachete și vizite, în anul 2016 și **29** de suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul de a primi bunuri/ pachete și vizite, în perioada ianuarie-martie 2017).

De asemenea, din evidență rezultă că în anul 2016 au fost aplicate ca sancțiuni disciplinare, **11** suspendări ale dreptului la muncă, iar în perioada ianuarie-martie 2017 au fost aplicate **6** suspendări ale dreptului la muncă.

În privința suspendării dreptului de a primi vizite și de a fi folosit la muncă, **ambele sancțiuni disciplinare, micșorează șansele de acordare a liberării condiționate, prin neîndeplinirea condiției referitoare la buna conduită. Or, atât păstrarea legăturii cu familia, cât și folosirea la muncă reprezintă factori de care depinde reintegrarea socială a deținuților.**

În materia abaterilor și sancțiunilor disciplinare aplicate, **din examinarea dosarelor disciplinare ale persoanelor private de libertate a fost reținut cazul unui deținut cu 14**

sanțiuni disciplinare, precum și situația unui alt deținut care, din luna noiembrie 2016 până în luna martie 2017, făcuse obiectul a 10 cauze disciplinare (într-unul din cazuri sancțiunea disciplinară fusese anulată de judecătorul de supraveghere). Referitor la anularea sancțiunii mai sus menționate, judecătorul de supraveghere a decis că în cauză nu s-a dovedit reaua-credință a persoanei private de libertate, iar prin hotărârea de sancționare s-a produs o vătămare atât a drepturilor petentului, cât și a interesului public (**procedura disciplinară trebuind să conducă la stabilirea situației de fapt în care a fost săvârșită o abatere disciplinară, conform reglementărilor în vigoare, pentru îndeplinirea funcțiilor sancționatorii și de exemplaritate a sancțiunilor disciplinare**). Astfel, reținându-se că **ancheta disciplinară a fost una deficitară (lipsa rolului activ în aflarea adevărului)**, judecătorul a admis plângerea petentului și a dispus anularea sancțiunii disciplinare.

Într-un alt caz, judecătorul de supraveghere și instanța de judecată au admis plângerea petentului condamnat constatând că **în raportul de incident au fost operate modificări** (corecturi evidente), atât asupra datei depunerii la șeful secției, cât și asupra datei înaintării către directorul locului de deținere, fără a exista nici o semnătură a persoanei/persoanelor ce a operat modificările (corecturile operate) sau o mențiune în acest sens care să explice existența acestor corecturi.

În contextul celor expuse, **remarcăm rolul deosebit de important al judecătorului de supraveghere a privării de libertate și al instanței judecătorești în reformarea hotărârilor pronunțate de comisia de disciplină.**

În cadrul vizitei, au fost purtate discuții cu judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care a menționat că **nu deține o evidență electronică pentru sancțiunile disciplinare**, însă ponderea cea mai mare dintre plângerile adresate o reprezintă plângerile referitoare la condițiile de detenție. Ulterior, au fost comunicate evidențele scriptice ale judecătorului de supraveghere (care nu erau informatizate) potrivit cărora, **în anul 2016, de la data de 1.01.2016 și până la data de 31.12.2016** au fost înregistrate, în registrul pentru plângeri cu caracter administrativ jurisdicțional al judecătorului de supraveghere a privării de libertate la Penitenciarul București Jilava, un număr de 1186 de cauze în soluționarea cărora au fost pronunțate un număr de 1149 de încheieri. În funcție de obiectul cauzelor, au fost înregistrate: un număr de 620 de plângeri formulate de persoanele condamnate la pedepse privative de libertate în baza art. 56 din Legea nr. 254/2013 (plângeri împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor persoanelor private de libertate), iar **un număr de 178 de plângeri formulate de persoanele condamnate la pedepse privative de libertate în baza art. 104 din Legea nr. 254/2013**

(plângeri împotriva hotărârii comisiei de disciplină, prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară).

În anul 2017, de la data de 1.01.2017 și până la data de 12.05.2017 au fost înregistrate, în registrul pentru plângeri cu caracter administrativ jurisdicțional al judecătorului de supraveghere a privării de libertate la Penitenciarul București Jilava, un număr de 379 de cauze. În funcție de obiectul acestora, au fost înregistrate: un număr de 224 de plângeri formulate de persoanele condamnate la pedepse privative de libertate în baza art. 56 din Legea nr. 254/2013 (plângeri împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor persoanelor private de libertate), iar **un număr de 64 de plângeri formulate de persoanele condamnate la pedepse privative de libertate în baza art. 104 din Legea nr. 254/2013** *(plângeri împotriva hotărârii comisiei de disciplină, prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară).*

De asemenea, se precizează că în raport de dispozițiile art. 9 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 254/2013, plângerile împotriva hotărârii comisiei de disciplină, prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară, sunt înregistrate cu obiectul generic (art. 104) din actul normativ menționat, iar nu în raport de categoriile de sancțiuni aplicate. Cât privește modul de soluționare de către instanța de judecată a contestației împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate, au fost menționate:

- **în anul 2016-1** caz de respingere a contestației împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate și **2 cazuri de admitere a contestațiilor** (într-unul dintre cazuri desființează încheierea judecătorului și în fond rejudecând, admite plângerea petentului condamnat împotriva hotărârii de sancțiune emisă de Comisia de disciplină din cadrul Penitenciarului Jilava și anulează sancțiunea disciplinară aplicată, iar în celălalt caz, admite plângerea formulată de petentul condamnat împotriva hotărârii Comisiei de disciplină și dispune anularea sancțiunii disciplinare aplicate, respinge ca nefondată contestația formulată de petentul Penitenciarul București-Jilava).

- **în anul 2017-3** cazuri de respingere a contestației împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate și **1 caz de admitere a contestației** (admite plângerea formulată de petentul condamnat împotriva hotărârii Comisiei de disciplină-încheiere nedefinitivă).

Cât privește numărul persoanelor private de libertate audiate de judecătorul de supraveghere, dispozițiile legale prevăd ascultarea în mod obligatoriu, la locul de deținere a persoanei condamnate în cauzele având ca obiect plângerile împotriva măsurilor privitoare la exercitarea drepturilor persoanelor private de libertate și în plângerile împotriva hotărârilor comisiei de disciplină, prin care a fost aplicată o sancțiune disciplinară.

Persoanele private de libertate cunoșteau dreptul de a contesta sancțiunile disciplinare primite, echipa de vizită putând constata că **un procent de aproximativ 50% din sancțiunile aplicate fuseseră contestate de către persoanele private de libertate**. Sancțiunile au fost aplicate persoanelor private de libertate în urma efectuării cercetării disciplinare și a audierii acestora, deși unele dintre acestea au susținut în cadrul interviurilor că la audieri Comisia de disciplină nu ar ține cont de toate apărările lor, respectiv că la aplicarea sancțiunilor disciplinare de către Comisia disciplinară nu sunt luate în considerare susținerile și apărările lor. De asemenea, în cadrul interviurilor persoanele private de libertate și-au exprimat nemulțumirea privind transmiterea doar a unei ”înștiințări” care ar conține fapta de care sunt acuzați. Din verificarea dosarelor disciplinare s-a constatat că rapoartele de incident, care cuprindeau descrierea faptelor constatate, erau semnate pentru luare la cunoștință de către deținuți, existând însă și situații în care aceștia refuzau semnarea acestora. Spre exemplu, într-o hotărâre a comisiei de disciplină existau mențiuni referitoare la aducerea la cunoștință a raportului de incident deținutului pe parcursul cercetării disciplinare, care însă a refuzat să semneze de luare la cunoștință, aspect certificat prin semnătura unui martor.

În privința luării la cunoștință a motivelor cercetărilor disciplinare și a exercitării dreptului la apărare, în cadrul cercetărilor disciplinare, considerăm că persoanele implicate în procedura disciplinară (persoana desemnată să efectueze cercetarea prealabilă și membrii comisiei de disciplină) trebuie să depună mai multă diligență în luarea la cunoștință de către deținuți a rapoartelor de incident și în verificarea apărărilor lor, cât și în audierea deținuților pentru stabilirea sancțiunilor disciplinare.

În contextul celor expuse, reamintim cazul în care judecătorul de supraveghere a privării de libertate a decis că **ancheta disciplinară a fost una deficitară (lipsa rolului activ în aflarea adevărului)**, or procedura disciplinară trebuie să conducă la stabilirea situației de fapt în care a fost săvârșită o abatere disciplinară, conform reglementărilor în vigoare, pentru îndeplinirea funcțiilor sancțiunilor disciplinare.

De asemenea, reținem un alt caz în care, în Raportul de incident s-a menționat că pe parcursul cercetării deținutului i s-a adus la cunoștință raportul de incident, acesta refuzând să semneze de luare la cunoștință și să ofere o declarație.

Conform informațiilor prezentate echipei de vizită de reprezentanții penitenciarului, în anul 2017, **nu se aplicase sancțiunea cu izolarea**, astfel că nu exista o cameră pentru izolare, însă, ulterior vizitei, în situația privind sancțiunile disciplinare aplicate, comunicată de către penitenciar, a fost menționat un caz de izolare în anul 2016.

Cât privește sancțiunea disciplinară a izolării, **apreciem în mod deosebit faptul că, mai ales în anul 2017, comisia de disciplină a recurs la aplicarea altor sancțiuni disciplinare, decât cea a izolării.**

De asemenea, în materia reglementărilor legale referitoare la izolare amintim că, potrivit art. 101 alin. (4) din Legea nr. 254/2013, **medicul aduce la cunoștință și face recomandări președintelui comisiei de disciplină în situația existenței oricărui motiv medical de împiedicare a aplicării și executării sancțiunii cu izolarea.** Personalul medical al penitenciarului vizitează, ori de câte ori este necesar, persoanele condamnate care execută această sancțiune disciplinară.

Din examinarea Hotărârilor comisiei de disciplină, **echipa de vizită a constatat existența unei rubrici privind avizul medicului,** care se completa, conform reprezentanților unității penitenciare, numai în cazul aplicării sancțiunii disciplinare a izolării.

Referitor la acest aspect, menționăm că, în cadrul Raportului privind vizita în România a Comitetului pentru Prevenirea Torturii din 5-17 iunie 2014, CPT a reținut că, la sfârșitul art. 101 alin. (4) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor privative de libertate, se prevede că **medicul trebuie să informeze președintele comisiei de disciplină despre toate contraindicațiile pentru plasarea unui deținut în izolare disciplinară.** În plus, legea precizează că personalul medical va vizita deținutul ori de câte ori este necesar. De fapt, deținuții aflați în izolare, erau vizitați zilnic de personalul medical. Oricum, în practică, s-a constatat în cele trei penitenciare vizitate, că medicii erau solicitați de fiecare dată să certifice dacă deținutul era apt pentru a fi plasat în izolare.

CPT a reiterat opinia că medicii care lucrează în penitenciare sunt medicii deținuților și că garanția unei relații pozitive între medic și pacient este esențială pentru menținerea sănătății deținuților și binelui lor. Faptul că medicii din penitenciare au obligația de a confirma dacă deținuții sunt apti să fie sancționați este împotriva promovării acestei relații și este contrară Recomandării Rec (2006) 2 a Comitetului de Miniștri cu privire la Regulile penitenciare europene. **Comitetul invită autoritățile române să se asigure că reglementările și practicile referitoare la rolul de medici din penitenciare în materia disciplinară existentă sunt revizuite.**

Referitor la același aspect, subliniem că, potrivit Regulilor Nelson Mandela (art. 46), **personalul medical nu va avea niciun rol în procesul de aplicare a sancțiunilor disciplinare sau a altor măsuri de constrângere.** Cu toate acestea, ei vor atrage o atenție deosebită asupra stării de sănătate a condamnaților deținuți în orice formă de separare, inclusiv prin vizitarea zilnică a unor asemenea deținuți și acordarea asistenței medicale prompte și a tratamentului la

solicitarea unor astfel de deținuți sau angajați ai penitenciarului. **Personalul medical trebuie să-i raporteze directorului penitenciarului, fără întârziere, orice efecte adverse ale sancțiunilor disciplinare sau ale altor măsuri restrictive asupra stării sănătății fizice sau mentale a unui deținut supus unor astfel de sancțiuni sau măsuri, și îi va oferi opinii dacă consideră necesar de a le înceta sau modifica din motive de sănătate fizică sau mentală.** Personalul medical va fi autorizat să revizuiască și să recomande schimbări la separarea involuntară a unui deținut pentru a asigura că astfel de separare să nu agraveze starea sănătății sau dizabilitatea mentală sau fizică a deținutului.

Față de cele expuse, reamintim că prevederile legale referitoare la rolul medicului în aplicarea sancțiunii disciplinare cu izolarea trebuie să fie puse în concordanță cu recomandările CPT și cu Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela).

► *înregistrarea rapoartelor de incident și a sancțiunilor disciplinare*

Rapoartele de incident erau înregistrate, putând fi identificate și în Registrul disciplinar. Deși înregistrările din registre corespundeau și erau completate, **nu se putea identifica fapta săvârșită (nu era menționată în nici un registru, ci doar în raportul de incident) și nici numărul total al sancțiunilor aplicate.** De asemenea, era dificil de urmărit parcursul procedurii până la final, motivat de faptul că unele înscrieri din registre nu erau explicate, existând o codificare internă a acestora, iar o parte din informații putea fi regăsită doar în registrele disciplinare ale persoanelor private de libertate.

La nivelul penitenciarului nu exista o evidență a sancțiunilor aplicate în decursul unui an, pentru a putea fi identificate tipurile acestora și totalul abaterilor disciplinare pentru care au fost aplicate. **Exista o problemă în ceea ce privește evidența sancțiunilor disciplinare aplicate,** numeroasele registre conținând multe rubrici fără relevanță, informațiile importante fiind menționate doar în dosarele disciplinare. **Reamintim că situația sancțiunilor disciplinare aplicate în anii 2016 și 2017 a fost transmisă echipei de vizită ulterior vizitei.**

Sub acest aspect, deși reglementările în vigoare nu prevăd ca unitățile penitenciare să păstreze o evidență a sancțiunilor disciplinare la nivelul unității penitenciare, considerăm că se impune de urgență realizarea unei evidențe permanente referitoare la totalul sancțiunilor disciplinare aplicate, care să reflecte numărul și tipul sancțiunilor disciplinare aplicate și abaterile pentru care au fost dispuse, care să coreleze informațiile cuprinse în dosarele disciplinare și să se conformeze Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților, potrivit cărora administrația penitenciarelor trebuie să țină evidența tuturor sancțiunilor disciplinare impuse (Regula 39 pct. 2).

Referitor la informațiile medicale relevante pentru stabilirea sancțiunii disciplinare, în cadrul vizitei s-a menționat că membrii Comisiei de disciplină primeau doar la cerere date medicale despre persoanele private de libertate supuse cercetării, iar rubrica cuprinsă în Hotărârile comisiei de disciplină referitoare la avizul medicului era completată numai în cazul aplicării sancțiunii disciplinare a izolării. Potrivit art. 103 alin. (6) din Legea nr. 254/2013, **la stabilirea sancțiunii disciplinare se ține seama de starea de sănătate a condamnatului.**

Conform Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela (art. 46), personalul medical nu va avea niciun rol în procesul de aplicare a sancțiunilor disciplinare sau a altor măsuri de constrângere. **Personalul medical trebuie să-i raporteze directorului penitenciarului, fără întârziere, orice efecte adverse ale sancțiunilor disciplinare sau ale altor măsuri restrictive asupra stării sănătății fizice sau mentale a unui deținut supus unor astfel de sancțiuni sau măsuri, și îi va oferi opinii dacă consideră necesar de a le înceta sau modifica din motive de sănătate fizică sau mentală.**

Față de cele expuse, **atragem atenția asupra importanteii opiniei medicului la încetarea sau modificarea sancțiunilor disciplinare în cazul deținuților cu diferite afecțiuni medicale (spre exemplu, în cazul deținuților cu afecțiuni psihice).**

► *indicii despre aplicarea disproporționată a sancțiunilor disciplinare*

Cât privește aplicarea proporționată a sancțiunii disciplinare în funcție de abaterea săvârșită, în cadrul interviurilor cu persoanele private de libertate acestea s-au plâns de aplicarea sancțiunilor disciplinare de către Comisia disciplinară pentru încălcări ușoare ale regulilor de disciplină. **În privința abaterilor disciplinare ușoare, administrația penitenciarelor este încurajată să utilizeze, în măsura posibilă, prevenirea conflictelor, medierea sau orice alte mecanisme alternative de soluționare a litigiilor pentru a preveni încălcările disciplinare sau pentru a soluționa conflictele, astfel cum se recomandă în Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regula nr. 38).**

Unele sancțiuni excedau gravității faptelor comise (spre exemplu, pentru fapta care a constat în izbirea unei uși la ieșirea dintr-un birou s-a aplicat avertisment, sancțiune respinsă ulterior ca nefondată de către instanța de judecată). Or, **sub acest aspect se impune respectarea proporționalității între sancțiunea disciplinară și abaterea pentru care a fost stabilită sancțiunea.**

De asemenea, **s-a constatat schimbarea sancțiunii disciplinare** prevăzute de art. 101 lit. b) (suspendarea dreptului de a participa la activități culturale, artistice și sportive) în art. 101 lit. a) (avertisment), motivând-se că **a fost făcută individualizarea greșită față de natura abaterii și gravitatea concretă a abaterii disciplinare.**

Totodată, a fost reținut cazul unei persoane private de libertate căreia îi fuseseră aplicate două sancțiuni, pentru lovirea unui deținut cu palma și pentru lovirea aceleiași persoane cu pumnul. Sub acest aspect, menționăm că, potrivit art. 215 alin. (4) din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013, **în situația în care prin raportul de incident se constată abateri disciplinare comise prin mai multe acțiuni sau inacțiuni, se aplică sancțiunea disciplinară pentru abaterea cea mai gravă.**

Față de cele expuse, recomandăm președintelui comisiei de disciplină precum și celorlalți membri ai acesteia, acordarea unei atenții mai mari la asigurarea proporționalității aplicării sancțiunilor disciplinare, astfel ca la individualizarea acestora, ele să nu excedă gravității faptelor comise. În acest context, administrația penitenciarelor trebuie să asigure proporționalitatea între sancțiunea disciplinară și încălcarea pentru care a fost stabilită sancțiunea (Regula 39 pct. 2 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela).

Precizăm că, potrivit Normelor CPT, deciziile de aplanare a conflictelor trebuie să aibă prioritate în fața sancțiunilor și procedurilor disciplinare oficiale. Sancțiunile disciplinare, dacă sunt aplicate, trebuie guvernate de principiul proporționalității și impuse în total acord cu regulile și procedurile oficiale relevante, fără să ia forma unor pedepse neoficiale.

În materia obiectelor rapoartelor de incident întocmite, echipa de vizită a constatat frecvența sancțiunii cu avertisment a faptei de a fuma în locuri nepermise (pe holul secției, în camere, în băi). Pe parcursul anului 2017, au fost întocmite 18 rapoarte de incident persoanelor private de libertate pentru fumatul în locuri interzise. În cadrul interviurilor cu persoanele private de libertate acestea au reclamat sancționarea disciplinară pentru fapta de a fuma în locuri interzise (în special în camere), în condițiile în care, deși sunt în regim de executare semideschis sau deschis nu mai pot ieși din camere de la ora 18, când se închid ușile.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 349/2002 pentru prevenirea și combaterea efectelor consumului produselor de tutun, se interzice fumatul în spațiile publice închise. De la aceste prevederi fac excepție celulele pentru deținuți din penitenciarele de maximă siguranță. Conform Regulamentului de ordine interioară al Penitenciarului București Jilava, fumatul este permis numai în curțile destinate exercitării dreptului la plimbare, pe terenurile de sport, punctele de lucru interioare. Este interzis cu desăvârșire fumatul în spații închise, precum camerele de deținere, grupurile sanitare, spațiile de depozitare alimente, holurile secției, cluburile secției, încăperi adiacente locului de deținere, birouri etc.

Pe cale de consecință, exceptând celulele pentru deținuți din penitenciarele de maximă siguranță, **pentru deținuții aflați în regim deschis și semideschis, fumatul este permis numai în curțile de plimbare, pe terenul de sport sau în spațiile în aer liber, special amenajate.**

Referitor la locurile în care este permis fumatul în penitenciare, menționăm cu titlu de excepție, **cazul Marii Britanii**, unde o recomandare legislativă din 2007 a Înaltei Curți de Justiție a interzis fumatul în toate locurile publice, ceea ce includea cele 136 de penitenciare din sistemul public. Datorită multiplelor probleme de disciplină create, Curtea de Apel a revocat recomandarea legislativă și a decis că **deținuții din închisorile de maximă securitate pot fuma în spațiile comune** (holuri, curți, spălătorii, camere de așteptare etc), precum și **în camere, după ora de stingere. Deținuții aflați în penitenciare cu regim deschis și semideschis pot fuma doar în spații deschise exterioare, iar pentru aceștia legislația nu a fost modificată** În anul 2016, un deținut recidivist nefumător a dat în judecată sistemul penitenciar britanic pe motiv că s-ar fi îmbolnăvit datorită expunerii la fumat pasiv pe holuri, la sala de sport, spălătorie și în celulă. Ca urmare a acestei situații, **s-a decis implementarea măsurii de interzicere a fumatului în toate penitenciarele administrate de stat în Anglia, Scoția și Țara Galilor, în mod treptat, până la sfârșitul lui 2018.** S-a considerat că măsura este benefică și pentru personalul angajat, care era de asemenea expus riscurilor fumatului pasiv în timpul programului. Măsura este în curs de aplicare în mod gradual (**conform informațiilor HMS Prison Service, Scottish Service și UK Supreme Court of Justice**).

► **îngrădirea exercitării unor drepturi ca urmare a aplicării sancțiunii disciplinare**

Din interviurile luate persoanelor private de libertate a rezultat că una dintre sancțiunile disciplinare aplicate este cea a **suspendării dreptului de a primi vizite pentru o perioadă de cel mult 3 luni**, sancțiune care are drept consecință îngrădirea contactului cu familia.

Potrivit art. 101 alin. (1) și art. 101 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 ”Sancțiunile care pot fi aplicate în cazul săvârșirii abaterilor disciplinare sunt: **a)**avertismentul; **b)**suspendarea dreptului de a participa la activități culturale, artistice și sportive, pe o perioadă de cel mult o lună; **c)**suspendarea dreptului de a presta o muncă, pe o perioadă de cel mult o lună; **d)**suspendarea dreptului de a primi și de a cumpăra bunuri, cu excepția celor necesare pentru igiena individuală sau exercitarea drepturilor la apărare, petiționare, corespondență și asistență medicală, pe o perioadă de cel mult două luni; **e)****suspendarea dreptului de a primi vizite, pe o perioadă de cel mult 3 luni;** **f)**izolarea pentru maximum 10 zile. Aplicarea sancțiunilor disciplinare persoanelor condamnate nu poate îngreuna dreptul la apărare, dreptul de petiționare, dreptul la vot, dreptul la corespondență, dreptul la asistență medicală, dreptul la hrană, ținută, cazarmament și condiții minime de cazare, dreptul la plimbarea zilnică și dreptul la odihnă”.

Pe cale de consecință, pentru abaterea disciplinară săvârșită deținuții pot fi sancționați cu suspendarea dreptului de a primi vizite, **ceea ce presupune suspendarea pe o perioadă de timp a legăturii cu familia.** Or, conform Regulii nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, **sancțiunile disciplinare sau măsurile restrictive nu presupun interzicerea contactelor cu familia. Mijloacele de contact cu familia pot fi restricționate doar pentru o perioadă limitată și, în modul strict prevăzut pentru menținerea securității și ordinii.**

Includerea dreptului de a primi vizite în categoria drepturilor care pot fi îngrădite și implicit aplicarea sancțiunii disciplinare constând în suspendarea dreptului la vizită afectează relația deținuților cu familiile și reduce rolul incluziunii sociale postliberare a persoanelor private de libertate.

Reamintim că, din situația comunicată de Penitenciarul București-Jilava referitoare la numărul rapoartelor de incident și a sancțiunilor disciplinare aplicate, rezultă o pondere mare a sancțiunii constând în suspendarea dreptului de a primi vizite (97 în anul 2016 și 23 în perioada ianuarie-martie 2017), în condițiile în care suspendarea dreptului de a primi vizite era corelată și cu suspendarea altor drepturi (spre exemplu, 123 suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul de a primi pachete și la vizite, în anul 2016 și 29 de suspendări ale dreptului de a cumpăra bunuri, dreptul de a primi pachete și vizite, în perioada ianuarie-martie 2017).

În acest context, apreciem că se impun:

- **examinarea și modificarea art. 101 alin. (1) lit. e) și a art. 101 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, în sensul includerii dreptului la vizită în categoria drepturilor care nu pot fi îngrădite prin aplicarea sancțiunii disciplinare. Propunerea ca suspendarea dreptului la vizite să nu mai fie o pedeapsă disciplinară ar contribui la punerea de acord a dispozițiilor legale cu Regula nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, potrivit căreia sancțiunile disciplinare sau măsurile restrictive nu presupun interzicerea contactelor cu familia. Mijloacele de contact cu familia pot fi restricționate doar pentru o perioadă limitată și, în modul strict prevăzut pentru menținerea securității și ordinii.**

- **examinarea și modificarea art. 217 alin. (1) lit. d) și art. 218 lit. b) din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 referitoare la aplicarea sancțiunii disciplinare constând în suspendarea dreptului de a primi vizite, în cazul comiterii de abateri disciplinare grave și a abaterii disciplinare foarte grave, precum și a art. 60 alin. (1) lit. e) referitor la aplicarea sancțiunii disciplinare constând în suspendarea dreptului de a primi vizite din Regulamentul de ordine interioară al Penitenciarului București Jilava, prin punerea**

acestora în acord cu Regula nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, potrivit căreia sancțiunile disciplinare nu presupun interzicerea contactelor cu familia, **astfel ca suspendarea dreptului la vizite să nu mai fie o pedeapsă disciplinară.**

§ Accesul la activitățile psihologice și socioeducative ale persoanelor private de libertate

Scopurile sentinței privative de libertate sau ale măsurilor similare care privează o persoană de libertate sunt, în primul rând, de a proteja societatea de infracțiuni și de a reduce recidivismul. Scopurile date pot fi atinse doar dacă perioada de detenție este aplicată pentru a asigura, în măsura posibilă, **reintegrarea unor atare persoane în societate după liberare, astfel încât ele să ducă un mod de viață în conformitate cu legea și să se poată întreține.** Trebuie să fie utilizate toate mijloacele corespunzătoare, inclusiv influența religioasă, studiile, direcționarea și instruirea profesională, activitatea socială, consilierea privind angajarea în câmpul muncii, dezvoltarea fizică și consolidarea caracterului moral, în conformitate cu necesitățile individuale ale fiecărui deținut, ținând cont de antecedentele sale sociale și penale, capacitățile și aptitudinile fizice și mentale, temperamentul personal, durata pedepsei și perspectivele de după eliberare (Regulile 4 și 92 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților/Regulile Nelson Mandela).

Activitățile de asistență psihologică

Activitatea psihologică în penitenciar, alături de activitățile educative și cea de asistență socială, au ca scop **reintegrarea socială a persoanelor condamnate, demers susținut de echipa multidisciplinară din cadrul sectorului de reintegrare socială din fiecare penitenciar,** așa cum este prevăzut în Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, în Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activităților și programelor educative, de asistență psihologică și asistență socială din locurile de detenție aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, aprobat prin Ordinul nr. 1322/C/2017 al Ministrului Justiției, în documentele internaționale și în Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela).

Elementele esențiale în organizarea oricărei activități psihologice din cadrul penitenciarului sunt: *evaluarea psihologică* (la depunerea în penitenciar, în perioada de carantină și observare,

evaluarea periodică și evaluare pe parcursul executării pedepsei, obligatoriu în săptămâna premergătoare analizării în comisia de individualizare a pedepsei privative de libertate și evaluarea finală, care se realizează la sfârșitul executării pedepsei); *realizarea unui Plan individualizat de evaluare și intervenție psihologică și desfășurarea propriu-zisă a programelor de intervenție psihologică individuală sau de grup*, precum și *intervenția psihologică*, necesară și obligatorie, în situațiile de criză precum refuzul de hrană sau tentativele de sinucidere.

Cu privire la programele de asistență psihologică specifice, acestea au în vedere categoriile vulnerabile din penitenciar și anume: persoanele cu dificultăți de gestionare a impulsurilor sexuale, cu antecedente în adicții, consum de droguri ori alte substanțe psihotrope, cu dificultăți de gestionare a agresivității, diagnosticate cu afecțiuni psihice, cu risc de suicid și cele cu risc de vulnerabilizare.

Direcția de specialitate pune la dispoziția personalului din domeniul asistenței psihologice din fiecare loc de deținere instrumente de identificare a nevoilor și riscurilor psihologice.

Potrivit art. 154 și art. 163 din Regulamentul privind organizarea și desfășurarea activităților și programelor educative, de asistență psihologică și asistență socială din locurile de detenție aflate în subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, aprobat prin Ordinul nr. 1322/C/2017 al Ministrului Justiției, în vederea asigurării asistenței psihologice de calitate, la nivelul fiecărui loc de deținere se amenajează cel puțin un cabinet de psihologie, având o dotare corespunzătoare reglementărilor prevăzute de hotărârile Colegiului Psihologilor din România. Programele de asistență psihologică specifică se adresează persoanelor private de libertate care în urma unei evaluări psihologice au fost identificate ca aparținând, în principal, următoarelor categorii: **a)** cu dificultăți de gestionare a impulsurilor sexuale; **b)** cu antecedente în adicții, consum de droguri ori alte substanțe psihotrope; **c)** cu dificultăți de gestionare a agresivității; **d)** diagnosticate cu afecțiuni psihice; **e)** cu risc de suicid; **f)** cu risc de vulnerabilizare/marginalizare.

Cu privire la obligativitatea existenței personalului de specialitate cu experiență în psihologie, în cadrul echipei multidisciplinare, Regula 25 și Regula 78 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela) stabilesc că: Serviciul de asistență medicală trebuie să includă o echipă interdisciplinară cu personal calificat suficient, care acționează în mod independent și care dispune **de experiență suficientă în psihologie și psihiatrie. Personalului i se va adăuga, după posibilități, un număr suficient de specialiști ca psihiatri, psihologi, asistenți sociali, profesori și instructori tehnici.**

Totodată, se reafirmă valoarea fiecărei persoane private de libertate în mod individual, accentuând necesitățile individuale, vulnerabilitatea psihologică și drept urmare măsurile individuale și nediscriminatorii: **pentru a asigura aplicarea practică a principiului de**

nediscriminare, administrația penitenciarelor trebuie să ia în considerație necesitățile individuale ale deținuților, în special, ale celor mai vulnerabile categorii din cadrul penitenciarelor. Sunt necesare măsuri de protecție și promovare a drepturilor deținuților cu necesități speciale, care nu vor fi interpretate ca fiind discriminatorii (Regula 2).

Potrivit art. 79 și art. 85 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013, programele și activitățile educative, de asistență psihologică și asistență socială cu deținuții din regimul semideschis se desfășoară pe baza recomandărilor din **Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, în grupuri, în spații din interiorul locului de deținere**, care rămân deschise pe timpul zilei, precum și în exteriorul locului de deținere. Deținuții din regimul deschis pot desfășura, pe baza recomandărilor din **Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, programe și activități educative, de asistență psihologică și asistență socială, în interiorul sau în exteriorul penitenciarului, fără supraveghere.**

Conform susținerilor directorului adjunct Educație și Asistență Psihosocială, o problemă a penitenciarului era reprezentată de **numărul redus al personalului, dintre care o parte erau debutanți** (angajați de mai puțin de 6 luni), **cu consecințe asupra activităților sportive, educative, de muncă, de asistență psihosocială, care nu se desfășurau la potențialul maxim.** La momentul vizitei, 643 de persoane private de libertate erau implicate în activități productive. CPT recomandă ca toți deținuții să fie incluși în activități educaționale și de training vocațional (muncă, educație, sport, activități recreative). Încă din 1990, CPT a emis recomandări conform cărora **orice deținut – fie el condamnat definitiv sau nu - ar trebui să petreacă un minim de 8 ore pe zi în afara celulei și să fie implicat în astfel de activități. În cazul deținuților condamnați definitiv, această perioadă de timp ar putea fi și mai mare.**

Spații activități: nu toate secțiile vizitate dețineau spații destinate desfășurării în condiții optime a activităților de grup de tip psihologic, educativ sau social, care să asigure confidențialitatea actului profesional și securitatea emoțională a beneficiarilor. Mai mult, spațiile existente erau folosite de către psiholog, educator și asistent social. Sălile cu bănci nu reprezintă un spațiu pentru realizarea unui grup de tip terapeutic. La nivelul unității erau organizate 4 spații destinate activităților.

Persoanele vulnerabile: în penitenciar persoanele vulnerabile erau cazate separat, la cererea lor, iar activitățile și plimbările aveau loc separat de celelalte persoane private de libertate. La data vizitei erau cazate în camere destinate **grupurilor vulnerabile un număr de 29 de persoane private de libertate.**

Persoanele cu afecțiuni psihiatrice grave erau internate la Spitalul Penitenciar Jilava, iar pentru persoanele cu tratament psihotrop (74, la data vizitei), dar fără afecțiuni grave,

negestionabile, specialiștii din penitenciar depuneau eforturi de a-i integra în colectivitate. Persoanele cu dizabilități fizice erau cazate în două camere din cadrul secției a 2-a aflată la parter (în total 4 persoane), iar la intrare erau instalate rampe pentru accesibilizare fizică.

La nivelul penitenciarului, **în perioada 01.01 – 04.05.2017 au fost înregistrate mai multe evenimente negative, dintre care un caz de automutilare și 3 refuzuri de hrană, în legătură cu care au avut loc mai multe ședințe de consiliere.** Totodată, psihologul secției a întocmit note de informare privind aspectele psiho-comportamentale ale deținuților către directorul penitenciarului, în care se preciza stabilirea unei consilieri psihologice cu frecvență zilnică și situațiile în care deținuții au refuzat consilierea psihologică.

Personalul de specialitate: desfășurarea activităților de asistență psihologică era asigurată de 6 psihologi, dintre care 3 erau debutanți.

Din informațiile furnizate de serviciul de reintegrare, **de la începutul anului 2017 până în luna mai, cei 4 psihologi au realizat 1184 evaluări periodice și finale**, ceea ce ar însemna aproximativ **300 de evaluări pentru fiecare psiholog**. Cu privire la programele de asistență psihologică derulate în cadrul Penitenciarului București-Jilava, de la începutul anului au fost incluse 213 persoane private de libertate, finalizând un număr de 114 programe.

Programele de asistență psihologică care au fost derulate până la data vizitei au fost: program specific de asistență psihosocială destinat persoanelor vârstnice (23, în derulare), program de formare a deținuților de sprijin (15), program destinat persoanelor cu antecedente în toxicomanie-drog (29, în derulare), program de autocunoaștere și dezvoltare personală (47 în derulare și 99 finalizați).

Persoanele private de libertate aveau propriul Dosar de educație și asistență psihosocială, care cuprindea mai multe documente completate de psiholog (Fișa psihologică – Concluziile evaluării inițiale; Fișa psihologică – Evaluare periodică; Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică; Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică revizuit; Angajamentul de participare la PIEIET; Desfășurarea intervenției educaționale/psihosociale). **Au fost verificate mai multe dosare alese aleatoriu, iar unele erau completate parțial, ne semnate sau nedatate.**

Cu privire la întocmirea documentației, a fișelor psihologice, fie cele curente necesare persoanelor private de libertate pentru participare la comisiile specifice, fie cele cauzate de evenimente imediate, atât pe suport online cât și pe suport de hârtie, **s-a constatat un volum mare de muncă, de transcriere a documentației, care creează dificultăți în completarea lor totală și cuprinzătoare.**

Persoanele custodiate la Penitenciarul București-Jilava beneficiau de evaluare psihologică periodică, la fiecare 6 luni, pentru Comisia de individualizare a regimului de executare a pedepsei privative de libertate și de evaluare psihologică finală, pentru Comisia de liberare. **Nu se făceau evaluări psihologice inițiale, deoarece în penitenciar nu intrau nou depuși.**

În perioada martie-iulie 2017 la nivelul Penitenciarului București-Jilava erau în curs de derulare următoarele programe *de intervenție psihologică specifică* coordonate de psihologi: program antidrog (10 participanți), Programe de autocunoaștere și dezvoltare personală, programe specifice de asistență psihosocială destinate persoanelor vârstnice (8 participanți), Program de pregătire pentru liberare), programe de formare a deținuților de sprijin pentru persoanele private de libertate aflate în impas existențial.

Asistența pentru foștii consumatori de droguri: proiectul „Comunitatea terapeutică” era destinat foștilor consumatori de droguri, avea o durată de 5 ani și era susținut prin fonduri norvegiene. Persoanele private de libertate intrau benevol în program, erau separate de celelalte persoane private de libertate și nici o persoană nu era sancționată disciplinar. Programul avea un număr de 24 de locuri, iar la momentul vizitei erau înscrise 19 persoane private de libertate, toți fiind tineri. Echipa ”Comunității terapeutice” era formată din 2 educatori, un psiholog, un asistent social și un ofițer educator. Directorul Educație și Asistență Psihosocială a apreciat că s-au obținut rezultate foarte bune prin acest program. La data vizitei, **în cadrul Penitenciarului București-Jilava erau custodiate 9 persoane private de libertate care beneficiau de tratament de substituție cu metadonă.**

În ceea ce privește persoanele condamnate pentru consum de droguri, penitenciarul avea încheiate colaborări cu Agenția Națională Antidrog, prin care angajații acestei instituții realizau rapoarte de evaluare psihosocială pe care le transmiteau Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT).

Cu privire la consumul de droguri în penitenciar, conform informațiilor conducerii penitenciarului, **„pe parcursul anului 2017, niciun caz nu a fost depistat cu consum de substanțe în perioada de detenție.** S-au descoperit substanțe suspecte asupra unor vizitatori într-o cameră de deținere (secția 1). În cazul vizitatorului s-a decis interzicerea accesului în penitenciar pe o perioadă de 6 luni. În cazul identificării unui pachetel suspect, conducerea penitenciarului, a sesizat D.I.I.C.O.T”.

Echipa de vizită a avut întrevederi cu persoanele private de libertate custodiate pe secțiile 1, 2, 3, care făceau parte din mai multe categorii de persoane vulnerabile (conduită agresivă, agresati, refuz hrană, automutilare etc.). Unele persoane intervievate care au participat la programe de intervenție psihologică specifică și-au exprimat mulțumirea față de desfășurarea programelor și

relația cu specialiștii. Cu privire la implicarea în activitățile psihologice, unele persoane intervievate au afirmat că **nu au fost incluse în nici o activitate psihologică specifică de grup și nici în alte activități organizate de penitenciar**. Luând în considerare numărul specialiștilor pentru fiecare secție de deținere (1 psiholog la peste 200 de deținuți) și nevoile concrete ale fiecărei persoane private de libertate, era extrem de dificil a se oferi tuturor persoanelor private de libertate asigurarea participării la cât mai multe programe de grup desfășurate în cadrul penitenciarului. În repetate cazuri, în cadrul întrevederilor, deținuții au invocat numărul redus de activități comparativ cu nevoile persoanelor private de libertate.

Totodată, **slaba motivație a unor persoane private de libertate de a participa la programele de grup educative, de asistență psihologică și asistență socială se datorează și insuficienței stimulării prin recompensarea scăzută pe bază de credite**. Spre exemplu, pentru participarea la un program de intervenție psihologică specifică, cu 24 de ședințe, persoana privată de libertate, va primi, în anumite condiții, un număr de credite variabil de la 24 la 40 de credite. Pentru participarea la un program de alfabetizare va beneficia de 30 de credite, iar pentru absolvirea programului "A Doua Șansă", un deținut va primi 30 de credite pentru un an de studiu absolvit.

În toate cazurile, **motivația extrinsecă prin creditare era slab reprezentată, de multe ori persoanele refuzând să participe tocmai datorită acestui fapt și optând pentru alte activități, de exemplu cele de tip lucrativ, unde recompensele implică zile câștigate ce se reduc din pedeapsă**. Mai mult, din interviurile cu persoanele selectate, **au fost întâlnite cazuri care au declarat că dețin credite de ordinul sutelor pe care nu le pot utiliza**.

***Persoane cu infracțiuni sexuale:* insuficienta motivare de a participa la programe de grup se dovedea și în cazul neparticipării persoanelor cu infracțiuni sexuale la niciun astfel de program pentru agresorii sexuali pe parcursul unui număr de ani de detenție, în schimb acestea au optat și au participat la activități de tip lucrativ.**

La data vizitei, în penitenciar erau custodiate **70 de persoane cu infracțiuni sexuale**. Din lista prezentată de penitenciar, au fost selectate câteva persoane. Au fost identificate persoane care, deși comiseseră infracțiuni de natură sexuală, iar altele și infracțiuni legate de consumul și traficul de droguri, nu participaseră la programe de intervenție care să se centreze pe problematica lor. Mai grav, **au fost identificate persoane private de libertate care nu au participat la niciun program de reabilitare psihosocială în ultimii 6 ani**. Alte persoane încarcerate în 2016 pentru fapte de natură sexuală (exemplu: viol) nu au fost incluse în programe specifice până la data vizitei.

Pentru susținerea celor expuse prezentăm câteva exemple alese aleatoriu: **cazul 1:** persoană condamnată în 2011 pentru infracțiune de viol, deși avea în recomandări program pentru agresorii sexuali, *nu efectuase niciun program în acest sens*; **cazul 2:** persoană condamnată pentru

viol în anul 2011, *nu avea nicio recomandare de programe psihologice în urma evaluării psihologice și nu absolvise niciun program psihologic în perioada 2011-2016*; **cazul 3**: persoană condamnată pentru viol în anul 2015, avea recomandare pentru program pentru agresorii sexuali, însă *nu a efectuat niciun program psihologic până în prezent*; **cazul 4**: persoană condamnată în anul 2012 pentru viol, deși a primit recomandare pentru program cu agresorii sexuali și program pentru persoanele cu antecedente în adicții, *până în prezent nu a efectuat niciun program*; **cazul 5**: persoană condamnată pentru sex cu minori în 2014, *nu avea recomandare de programe pentru agresorii sexuali și nici nu participase la vreun program psihologic*; **cazul 6 și 7**: două persoane condamnate pentru acte sexuale cu minor în anul 2015, aveau recomandări, *însă nu participaseră la niciun program pentru agresorii sexuali*.

Persoane cu tulburări psihice: au fost identificate în mod aleatoriu 4 cazuri din categoria persoanelor declarate "limitat psihic" sau persoane cu tulburări psihice, cu medicație psihiatrică, care **nu beneficiaseră de programe specifice persoanelor cu tulburări psihice**.

Persoane cu antecedente în adicții: dintr-o listă cu persoanele cu antecedente în adicții, au fost identificate 5 persoane care au comis infracțiuni pe fondul consumului de alcool, iar altele erau condamnate pentru consum sau trafic de droguri, **însă niciuna dintre cele 5 nu avea recomandări și nici nu a absolvit un program specific pentru adicții**.

Persoane cu agresivitate: din categoria persoanelor încadrate cu agresivitate a fost identificat un caz, în care fiind condamnat din anul 2013, **deținutul nu participase la niciun program de asistență psihologică**.

Persoane cu risc suicidar: din categoria persoanelor cu risc suicidar a fost identificat un caz în care, deși deținutul executa o pedeapsă din anul 2012, **nu participase la niciun program de asistență psihologică**. Într-un alt caz, deținutul aflat în detenție de la finalul anului 2016, avea o recomandare pentru consiliere psihologică pentru diminuarea riscului suicidar, **dar nu avea nicio mențiune cu privire la îndeplinirea acestei recomandări ori cu privire la finalizarea vreunui program de intervenție psihologică specifică**.

Persoanele străine: cu privire la situația persoanelor străine, recomandările în 4 cazuri, alese aleatoriu dintr-o listă cu persoanele străine, au concluzionat că **nu existau riscuri și nu necesitau asistență psihologică**. Într-unul din aceste cazuri se făcea precizarea că **nu cunoștea limba română**.

Au fost identificate ca neparticipând la programe pentru persoanele cu tendințe agresive/impulsivitate și persoane care au comis infracțiuni cu violență.

Activitățile de asistență socială

Scopurile sentinței privative de libertate pot fi atinse doar dacă perioada de detenție este aplicată pentru a asigura, în măsura posibilă, **reintegrarea unor atare persoane în societate după eliberare, astfel încât ele să ducă un mod de viață în conformitate cu legea și să se poată întreține.** În acest sens, administrația penitenciarelor și alte autorități competente trebuie să asigure studiile, instruirea profesională și munca, precum și alte forme oportune și aplicabile de asistență, inclusiv cele cu caracter recuperativ, moral, spiritual, social, medical și sportiv. Toate programele, activitățile și serviciile date trebuie să fie asigurate în raport cu necesitățile individuale de tratament ale deținuților.

Din perspectiva asistenței sociale, vizita efectuată la Penitenciarul București-Jilava a fost un prilej de ***evaluare a modului în care erau implementate prevederile legale cu privire la respectarea și acordarea drepturilor persoanelor private de libertate, în special cele referitoare la activitățile cultural-sportive și educative, dar și modul în care se realiza menținerea relației cu exteriorul, mai ales cu familia și cu alte persoane importante din viața deținutului.*** Astfel, în procesul de monitorizare a locului de detenție, asistentul social din echipa de vizită s-a raportat atât la prevederile legale aplicabile locului vizitat, cât și la cele care reglementează sistemul de asistență socială din România, respectiv Legea nr. 466/2004 privind Statutul asistentului social din România, Legea nr. 292/2011 – Legea asistenței sociale, precum și Codul deontologic al asistentului social.

Asistența psihosocială și educativă a deținuților era asigurată de un număr de 37 de angajați, dintre care **7 asistenți sociali**, 7 psihologi, 12 educatori, 2 monitori sportivi, 5 agenți educație și 2 agenți tehnici. Activitatea Sectorului educație și asistență psihosocială era coordonată de un director adjunct și de doi șefi serviciu – unul responsabil cu asigurarea asistenței psihosociale, iar celălalt responsabil de serviciul educație.

Referitor la activitățile socioeducative desfășurate în Penitenciarul București-Jilava, specialiștii din cadrul Sectorului educație și asistență psihosocială coordonau activitățile de educație pentru sănătate, programele și activitățile sportive, programele de educație religioasă, programele de formare profesională, programele artistice, cursurile de instruire școlară, programele de valorificare a aptitudinilor, calculator, limbi străine etc.

Principalele activități derulate de asistenții sociali din Penitenciarul București-Jilava constau în: *obținerea diverselor documente (certificat de naștere, carte de identitate, documentație căsătorie, recunoaștere paternitate, dosar pensie, handicap, acte de școlarizare – foaie matricolă*

etc.), întocmirea sau reevaluarea Planurilor individualizate de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, restabilirea/medierea relațiilor de familie (deținuți fără grup de suport, relații conflictuale, nevizitați, deținuți cu copii instituționalizați etc), identificarea de resurse (nevizitați, fără aparținători, fără resurse materiale, cu handicap, foști instituționalizați etc), alte solicitări ale deținuților sau consilieri în situații de criză. De asemenea, asistenții sociali, împreună cu ceilalți specialiști din cadrul Sectorului educație și asistență psihosocială erau implicați în conceperea, implementarea și evaluarea programelor sau proiectelor ai căror beneficiari direcți erau deținuții și/sau aparținătorii acestora.

Dreptul deținuților la instruire școlară: în Penitenciarul București-Jilava se derulau cursuri de alfabetizare, școlarizare de nivel primar - Programul “A doua șansă” și liceal – frecvență redusă, clasele IX-XIII în colaborare cu Liceul teoretic “Alexandru Rosetti” din comuna Vidra, județul Ilfov. Începând cu luna ianuarie 2017, au fost înscriși, pe serii, **28 de deținuți care au urmat sau urmau programul de alfabetizare urmând ca, începând cu data de 29.05.2017, să mai fie incluși în program încă 12 deținuți.**

În anul școlar 2016-2017, semestrul I, **au fost înscriși în învățământul primar 42 de deținuți, din care au promovat 20, iar în semestrul al doilea erau înscriși 41 de deținuți. La începutul anului școlar 2016-2017 au fost înscriși în învățământul liceal – specializarea științe sociale – 61 de deținuți, din care la sfârșitul semestrului I au fost declarați promovați 49.** O parte dintre deținuții înscriși inițial au abandonat forma de învățământ, au fost transferați la alte penitenciare, au fost liberați, sau au refuzat să mai participe, ulterior înscrierii.

Cursurile se desfășurau în penitenciar (în cluburile de pe secțiile de deținere și în cele două săli de clasă amenajate în interiorul penitenciarului, la Centrul de Reintegrare), dar și în instituțiile de învățământ unde erau înscriși deținuții, în funcție de regimul de executare al pedepsei, iar cadrele didactice proveneau de la instituțiile de învățământ.

Penitenciarul nu putea asigura deținuților participarea la cursuri școlare gimnaziale, deoarece unitățile de învățământ din proximitate nu aveau prevăzută normă didactică pentru aceștia. Motivat de faptul că mai mult de jumătate din efectivul penitenciarului era formată din deținuți neșcolarizați sau cu studii incomplete, precum și de numărul mare de solicitări venite din partea deținuților, conducerea Penitenciarului București- Jilava a solicitat, în luna august 2016, Inspectoratului Școlar Județean Ilfov analizarea posibilității înființării unei unități de învățământ de sine stătătoare în cadrul penitenciarului, începând cu anul școlar 2016-2017, însă fără rezultat. De asemenea, conducerea penitenciarului a mai făcut demersuri și către Școala Gimnazială nr. 1 Jilava precum și către Liceul Teoretic cu clasele I-XII “Radu Rosetti”

din comuna Vidra, județul Ilfov, pentru includerea în procesul de învățământ al deținuților care doreau să frecventeze clasele gimnaziale, demers rămas fără rezultat.

Conform informațiilor furnizate de personalul penitenciarului, lipsa documentelor de identitate și a celor de școlarizare (foaia matricolă) împiedica, de multe ori, continuarea procesului de învățământ pentru unii deținuți. Statistic, **numărul solicitărilor de a frecventa învățământul gimnazial primite din partea deținuților de către administrația penitenciarului a fost de 45 în anul 2014, 50 în anul 2015 și 60 în anul 2016.**

În acest context, constatăm că **prin lipsa accesului persoanelor private de libertate la cursuri școlare gimnaziale acestora nu li se asigură dreptul la instruire școlară, în condițiile în care potrivit art. 2 alin. (4) și art. 16 alin. (1) din Legea nr. 1/2011 a educației naționale** „Statul asigură cetățenilor României drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nicio formă de discriminare. Învățământul general obligatoriu este de 11 clase și cuprinde învățământul primar și cel gimnazial.....”.

Având în vedere nevoile educaționale identificate în urma evaluărilor specialiștilor Penitenciarului București-Jilava și recomandările din Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, **organizarea cursurilor școlare gimnaziale constituia o prioritate pentru unitatea penitenciară.** Astfel, nevoile de dezvoltare și consolidare a activităților de instruire școlară a persoanelor condamnate erau justificate de numărul de solicitări în creștere, venite din partea persoanelor private de libertate.

Dreptul deținuților la activități sportive și recreative: baza sportivă a unității penitenciare era formată din 3 terenuri de sport situate în afara sectorului de deținere și o sală de sport în interior. ***S-a remarcat existența doar a unei săli de forță situată în interiorul spațiului de deținere, și aceea de capacitate redusă (maxim 5-6 persoane), aspect care limita accesul deținuților la acest tip de activitate sportivă. S-a constatat, de asemenea, existența a doar două posturi de monitor sportiv, număr insuficient raportat la totalul populației carcerale din penitenciar.*** Sub acest aspect, în scopul facilitării accesului la acest tip de activitate sportivă pentru cât mai mulți deținuți este necesară înființarea unei a doua săli de forță în interiorul penitenciarului. Se desfășurau, atât activități și competiții sportive în interiorul unității de detenție, cât și în afara acesteia, în parteneriat cu alte penitenciare sau cu diferite instituții și organizații.

Colaborări, parteneriate și colaborarea cu comunitatea: Penitenciarul București-Jilava a încheiat protocoale de colaborare, acorduri de parteneriat sau **acorduri de colaborare cu diverse instituții și ONG-uri (universități, licee, școli gimnaziale, asociații, organizații religioase)** cu scopul îmbunătățirii condițiilor de detenție sau diversificării ofertei de programe cultural-educative

sau de divertisment oferite persoanelor private de libertate. Astfel, s-au desfășurat, împreună cu acestea, numeroase activități comune, atât în interiorul penitenciarului, cât și în comunitate sau în alte penitenciare (concursuri sportive, ateliere de creație și expoziție, diferite campanii, vizite la obiective istorico-culturale etc).

Dreptul la informare al deținuților: pe holurile fiecărei secții a Penitenciarului București-Jilava, dar și la Popotă și la Centrul de Reintegrare Socială, **erau amplasate puncte de informare și documentare electronică - info-chioșcuri (8 în total)**, care puteau fi accesate cu card personalizat, în condiții de confidențialitate și care putea furniza informații cu privire la: legislația actualizată, situația banilor din cont, situația legală personală a deținutului, interdicțiile și recomandările administrației locului de deținere, lista cărților disponibile la biblioteca penitenciarului etc.

Persoanele private de libertate aveau dreptul de a primi de la familie sau din alte surse, cărți, ziare, reviste, iar fiecare cameră de deținere avea cel puțin un aparat TV, de regulă acestea fiind proprietatea deținuților. **La data vizitei existau la nivelul penitenciarului 55 de abonamente la ziare** pentru 23 persoane private de libertate. Penitenciarul nu avea un post de radio propriu. În cadrul penitenciarului era amenajat un studio TV cu circuit închis care emitea de două ori pe săptămână (marțea, între orele 13⁰⁰-14⁰⁰ și miercuria, între orele 17⁰⁰-18⁰⁰) diverse emisiuni de cultură generală, reportaje etc., emisiuni realizate și difuzate în colaborare cu un post național de televiziune.

Persoanele custodiate în Penitenciarul București- Jilava aveau la dispoziție o bibliotecă, fondul de carte al acesteia cuprinzând 13.728 de titluri, marea majoritate în limba română, dar existau și cărți în limbile engleză, franceză, turcă, maghiară și bulgară. Conform orarului aprobat de conducerea unității, afișat pe fiecare secție de deținere, toți deținuții aveau acces la bibliotecă. În anul 2016, biblioteca a avut **un număr de 915 utilizatori înregistrați și au fost acordate 4737 de împrumuturi**, iar la momentul vizitei erau înscriși **930 de deținuți, dintre care 730 utilizatori activi, fiind înregistrate peste 900 de vizite la bibliotecă de la începutul anului 2017.**

Persoanele private de libertate realizau și o publicație lunară - „*Cuget liber*”, sub coordonarea personalului din cadrul Serviciului de Educație și Asistență Psihosocială, publicație care putea fi împrumutată sau consultată la bibliotecă. Pentru suplimentarea activităților cultural-educative se organiza lunar un *Cerc literar* și cel puțin o dată pe lună se organizau recenzii de carte.

Dreptul de practicare a religiei: la data vizitei, în Penitenciarul București-Jilava erau custodiați un număr de **1241 deținuți creștini-ortodocși** (aprox. 95% din efectivul total al deținuților), **50 de musulmani** (aproape 4% din totalul deținuților), iar **restul deținuților care și-au declarat apartenența religioasă aparțineau cultului greco-catolic (4), adventist de ziua a șaptea**

(3), mozaic (1), penticostal (3), romano-catolic (1), oastea domnului (2), creștin după evanghelie (1), precum și 2 deținuți care s-au declarat ca fiind ateii.

În curtea penitenciarului exista o biserică creștin-ortodoxă, iar activitățile moral- religioase erau desfășurate de părintele capelan, angajat al penitenciarului, împreună cu un agent educație din sectorul educație și asistență psihosocială. În vederea exercitării dreptului la practicarea religiei pentru deținuții care aparțineau cultelor minoritare, **în interiorul Secției de detenție nr. 1 exista o sală multiconfesională**, care putea fi folosită de aceștia. În același scop, s-a permis accesul în penitenciar al reprezentanților altor culte decât creștin ortodox (Martorii lui Iehova, Biserica Adventistă, Biserica Evanghelică, Biserica Betesda etc.) și li s-au pus la dispoziție spații (cluburile de pe secții) pentru desfășurarea diverselor activități împreună cu deținuții care și-au manifestat dorința de a participa.

Dreptul deținuților la convorbiri telefonice: deținuții aveau dreptul de a efectua, pe cheltuiala lor, convorbiri telefonice de la telefoanele instalate în incinta sectorului de deținere. Persoanele ce puteau fi contactate de către deținuți, erau: membrii de familie, aparținători sau alte persoane - soț, soție, rude până la gradul IV, persoane care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, reprezentanți legali când erau desemnați, precum și, în cazuri excepționale, persoane față de care s-au stabilit puternice relații afective și care mențineau legătura cu deținutul prin vizite, telefon, corespondență și comunicări on-line, avocatul, notarul public, executorul judecătoresc, mediatorul autorizat ori de altă persoană cu atribuții oficiale, precum și de reprezentantul diplomatic, în cazul deținuților de cetățenie străină. Numele și numărul de telefon al persoanelor prevăzute mai sus se indica în cererea scrisă a deținutului, care era supusă spre aprobare directorului penitenciarului. La nivelul Penitenciarului București-Jilava erau instalate **62 de posturi telefonice cu cartelă**, inclusiv la curțile de plimbare, pe care deținuții le puteau folosi. Întrucât regimurile de executare a pedepselor la Penitenciarul București-Jilava erau regim deschis și regim semideschis, conform legislației specifice, **deținuții aveau dreptul să efectueze 10 apeluri telefonice/zi, cu durată cumulată de 60 de minute**, situația convorbirilor telefonice fiind stocată în aplicația informatizată PMS Web. În timpul vizitei, membrii echipei au observat mai mulți deținuți care-și exercitau dreptul la convorbiri telefonice, în condiții de confidențialitate în raport cu personalul penitenciarului. În timpul interviurilor cu deținuții, aceștia nu au reclamat situații în care să le fie încălcat dreptul la convorbiri telefonice.

Dreptul deținuților la plimbare: deținuților din regimul semideschis și deschis li se asigura accesul la curțile de plimbare, pe perioada în care ușile camerelor erau deschise, conform programului aprobat de directorul penitenciarului. Penitenciarul București Jilava dispunea **de 12 curți de plimbare**, pentru fiecare secție de deținere și fiecare categorie de deținuți în parte, special

amenajate în interiorul locului de deținere. Dimensiunile acestora erau stabilite în funcție de numărul de deținuți cazați pe secții și de configurația spațiului disponibil. Curțile de plimbare dispuneau de copertine, în vederea asigurării accesului în aer liber și pe timp nefavorabil, telefoane instalate, mese și bănci pentru activități recreative precum și mese de ping-pong.

Ținând cont de faptul că Penitenciarul București Jilava custodia persoane private de libertate repartizate să execute pedeapsa în regim semideschis și deschis, spațiul real efectiv de care beneficiau era dimensionat și prin prisma beneficiilor (libertății de mișcare) pe care cadrul legal execuțional penal o asigură acestor categorii de condamnați. Astfel, **ușile camerelor de deținere erau deschise pe toată perioada zilei, exceptând intervalul orar de distribuire a mesei, iar accesul la curtea de plimbare era zilnic, în intervalul orar 8¹⁵– 11³⁰ și 13⁰⁰ – 18⁰⁰**. Persoanele private de libertate aveau acces neîngrădit la curțile de plimbare, astfel că nu se impunea instalarea toaletelor și a unei surse de apă potabilă.

Curțile de plimbare aveau următoarele suprafețe: F1–503,56mp, F2–312,30mp, F3–205,11mp, F4–582,48mp, F5 – 461,80mp, F6 – 459,78mp, F7 – 281,37mp, F8 – 14,19mp, F9 – 138,91mp, F10 –105,30mp, F11 – 105,30mp, F21 –106,52mp. Dimensiunile curților de plimbare au fost stabilite în raport cu numărul de deținuți cazați pe secții, regimul de executare al pedepsei (semideschis și deschis), precum și în funcție de configurația spațiului disponibil.

Deținuții intervievați nu au reclamat abuzuri din partea personalului, în sensul împiedicării accesului la curțile de plimbare sau nerespectarea programului de acces la acestea.

Dreptul deținuților la vizită: deținuții aveau dreptul să primească vizite în spații amenajate, sub supravegherea vizuală a personalului penitenciarului, directă sau prin intermediul sistemelor electronice. Deținuții puteau fi vizitați de membrii de familie sau aparținători. Cu consimțământul deținutului, acesta putea fi vizitat și de alte persoane, cu aprobarea scrisă a directorului locului de deținere. **Administrația locului de deținere asigură un program zilnic de 12 ore pentru exercitarea dreptului la vizită de către deținuți.** Acordarea dreptului la vizită pentru deținuți se efectua pe baza unei programări prealabile. Programarea se făcea înainte de data prezentării în vederea acordării vizitei. Solicitarea programării se realiza telefonic, prin e-mail sau direct la sediul penitenciarului, în timpul programului de lucru al sectorului de acordare a drepturilor la pachet și vizite.

Modalitatea de acordare a vizitei. În funcție de regimul de executare a pedepsei privative de libertate și de conduita adoptată pe timpul detenției, deținuții puteau primi vizite, astfel: a) cu dispozitive de separare, tip cabină; b) fără dispozitive de separare. **Vizita fără dispozitive de separare se acorda deținuților cărora li se aplica regimul semideschis și deschis. Directorul**

penitenciarului putea dispune ca vizitele deținuților cărora li se aplica regimul semideschis sau regimul deschis să aibă loc în spații prevăzute cu dispozitive de separare.

Durata vizitei era de la 30 de minute până la două ore, în funcție de numărul solicitărilor de acordare a vizitelor și de spațiile existente. Deținuții puteau beneficia în cursul unei zile de o singură vizită. Deținuții cetățeni străini sau apatrizi puteau fi vizitați în aceleași condiții ca și persoanele cu cetățenie română.

Directorul penitenciarului putea refuza, prin decizie motivată, efectuarea vizitei solicitate. În caz de refuz de efectuare a vizitei, prin decizie se stabilea perioada în care vizitatorilor nu li se permitea accesul la vizită, care nu putea fi mai mare de 6 luni. Decizia se comunica în scris persoanei în cauză, cu precizarea motivului și a perioadei stabilite.

Numărul și periodicitatea vizitelor. Numărul de vizite la care au dreptul deținuții este: a) **deținuții cărora li se aplică regimul deschis beneficiază lunar de 6 vizite;** b) **deținuții cărora li se aplică regimul semideschis beneficiază lunar de 5 vizite.** Deținutul este supus măsurilor de control atât înainte de acordarea vizitei, cât și după efectuarea acesteia, după cum urmează: a) percheziție corporală sumară, pentru vizita cu dispozitiv de separare; b) percheziție corporală amănunțită, pentru vizita fără dispozitiv de separare; c) alte măsuri de control necesare pentru asigurarea securității în penitenciare.

Sectorul de vizită din cadrul Penitenciarului București-Jilava avea în componența sa următoarele facilități: **o sală de acordare a dreptului la vizită fără dispozitiv de separare,** prevăzută cu 22 de mese și scaune din plastic aferente; **spațiu de acordare vizite cu avocați, notari, mediatori, ONG-uri, asociații, prevăzut cu două cabine;** **spațiu de acordare vizite cu dispozitiv de separe (3 cabine); un spațiu de așteptare pentru aparținători; spațiu acordare pachete; spațiu pentru acordarea vizitei în parc, precum și un spațiu special amenajat pentru acordarea vizitelor deținuților cu copii.** Spațiul pentru acordarea vizitei în parc dispunea de băncuțe, leagăne și alte amenajări pentru petrecerea timpului în aer liber, iar spațiul destinat vizitelor acordate deținuților cu copii era dotat cu mobilier (mese, scaune, scăunele pentru copii), televizor, cărți, desene ilustrate cu personaje animate.

Conform informațiilor obținute de la conducerea penitenciarului, în anul 2016 au fost **acordate 250 de vizite cu dispozitiv de separare și 25460 de vizite fără dispozitiv de separare,** iar în anul 2017, până la data vizitei echipei, au fost permise 31 de vizite cu dispozitiv de separare și 8282 vizite fără dispozitiv de separare. **Deținuții puteau beneficia de vizită fără dispozitiv de separare, în aer liber, cu copiii sau nepoții în vârstă de până la 12 ani inclusiv,** în spațiul anume amenajat, cu respectarea prevederilor Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 și îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: solicitare scrisă în acest sens (se întocmea o singură

cerere valabilă pe perioada anului 2017); solicitantul trebuia să participe activ la activități lucrative sau să urmeze cursurile de școlarizare/calificare; să nu fi fost sancționat disciplinar în luna anterioară solicitării sau să nu se fi declanșat procedura disciplinară împotriva sa. De asemenea, **unitatea penitenciară dispunea de un spațiu special amenajat în incinta sectorului vizită, destinat acordării vizitelor persoanelor private de libertate cu copiii acestora.** Spațiul avea următoarele dotări: televizor, cărți, mese și scaune, scaune pentru copii, desene ilustrate cu personaje animate.

Greutatea, numărul pachetelor și categoriile de bunuri ce puteau fi primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate sunt prevăzute în art. 148 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013. Deținuții au dreptul de a primi, lunar, un pachet cu produse alimentare în greutate de **maximum 10 kg**, la care se poate adăuga o cantitate de maximum **6 kg de fructe și legume.**

Dreptul la corespondență: deținuții aveau dreptul de a trimite și de a primi corespondență. **Dreptul la corespondență era nelimitat.** Trimiterile poștale, altele decât cele simple, se expediau de către administrația penitenciarului, la cererea deținutului. Corespondența primită de către deținuți era supusă controlului antiterorist și de specialitate. În scopul prevenirii introducerii în penitenciar, prin intermediul corespondenței, a drogurilor, substanțelor toxice, explozibililor sau altor asemenea obiecte a căror deținere este interzisă, corespondența se deschidea, fără a fi citită, în prezența deținutului.

Cheltuielile ocazionate de exercitarea dreptului de petiționare și a dreptului la corespondență erau suportate de deținutul care exercita acest drept. **Dacă deținuții nu dispuneau în ultimele 30 de zile de mijloacele bănești necesare, în lei sau valută, care puteau fi utilizate pe perioada executării pedepsei, cheltuielile pentru exercitarea dreptului de petiționare și a dreptului la corespondență, în regim simplu, erau suportate de către administrația locului de deținere.** Cheltuielile ocazionate de exercitarea dreptului de petiționare și a dreptului la corespondență, prin trimiteri poștale în alt regim decât cel simplu, erau suportate în totalitate de către deținuți.

De luni până vineri, în intervalul orar 11⁰⁰-13⁰⁰, delegatul de la Poșta Română ridica plicurile din cutiile poștale aflate în interiorul penitenciarului. Acesta avea acces însoțit în penitenciar, fiind singurul care deținea cheile cutiilor poștale. Personalul desemnat din cadrul penitenciarului ridica plicurile destinate unității de la Oficiul Poștal Jilava de luni până vineri, nefiind fixată o oră pentru aceasta activitate. Corespondența și răspunsurile la petiții având caracter confidențial nu puteau fi reținute decât în limitele și în condițiile prevăzute de lege.

Pentru asigurarea exercitării dreptului de petiționare și a dreptului la corespondență, **directorul penitenciarului a luat măsura instalării de cutii poștale în interiorul**

penitenciarului. Petițiile și corespondența depuse la cutia poștală erau colectate de către personalul furnizorului de servicii poștale, căruia i se asigura accesul în interiorul penitenciarului. **Răspunsurile la petiții și corespondență, adresate persoanelor condamnate, prin secretariatul unității sau prin Oficiul poștal erau predate destinatarului, sub semnătură.** În acest scop, petițiile erau primite de la persoanele private de libertate în plic închis. **Corespondența personală se realiza prin plic închis și se înmâna destinatarului.** De asemenea, la expedierea petițiilor acestea erau introduse de către deținuți, direct în cutia poștală (la fiecare bloc de deținere este amplasată o cutie poștală).

Petițiile adresate autorităților publice, instituțiilor publice, organelor judiciare, instanțelor sau organizațiilor internaționale puteau fi expediate de către administrația locului de deținere, numai la solicitarea expresă, formulată în scris, a persoanelor private de libertate. Deținuții aveau posibilitatea să expedieze prin serviciul corespondență plicuri recomandate sau cu confirmare de primire. Expedierea în această situație se realiza de îndată după predarea petiției, în plic închis. Deținutul era înștiințat, prin recipisă, cu privire la numărul de recomandată comunicat de Oficiul poștal.

Corespondența se înmâna în condițiile prevăzute de dispozițiile art. 63 alin (3) din Legea 254/2013, **conform căruia în scopul prevenirii introducerii în penitenciar, prin intermediul corespondenței și al răspunsurilor la petiții, a drogurilor, substanțelor toxice, explozibililor sau a altor asemenea obiecte a căror deținere este interzisă, plicurile erau deschise, fără a fi citite, în prezența persoanei condamnate.**

Materialele necesare exercitării dreptului de corespondență puteau fi achiziționate de către deținuți și de la magazinul din incinta unității penitenciare, cu care administrația unității avea încheiat contract. **Persoanele private de libertate nu erau supravegheate pe timpul cât scriau corespondența.** Conform art. 101 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 “Aplicarea sancțiunilor disciplinare persoanelor condamnate nu poate îngreuna dreptul la apărare, dreptul de petiționare, dreptul la vot, dreptul la corespondență, dreptul la asistență medicală, dreptul la hrană, ținută, cazarmament și condiții minime de cazare, dreptul la plimbarea zilnică și dreptul la odihnă.” Deținuții intervievați în timpul vizitei nu au reclamat nereguli referitoare la respectarea dreptului la corespondență.

Dreptul la comunicări on-line: în vederea menținerii unei legături constante și a creșterii șanselor de îmbunătățire a relațiilor cu mediul de suport al deținuților cu grad ridicat de vulnerabilizare sau identificați cu nevoi speciale se poate acorda dreptul la comunicări on-line, pe baza unei programări prealabile. Comunicările on-line sunt condiționate de concluziile sau recomandările evaluării sociale, consemnate în Dosarul de educație și asistență psihosocială. Prin

excepție, pot efectua comunicări on-line și deținuții ai căror membri de familie, aparținători sau alte persoane se află în situații de catastrofe, calamități, boală gravă, deces sau în alte cazuri temeinic justificate.

Din momentul în care lua la cunoștință de aprobarea cererii, deținutul avea obligația de a anunța telefonic sau prin intermediul corespondenței, persoana cu care avea dreptul să comunice on-line, că se poate programa începând cu ziua de întâi a lunii următoare, pentru acordarea dreptului. **Comunicările on-line cu persoanele aflate în stare de libertate se acordau cu cel mult două persoane majore și două minore.** Solicitarea programării era realizată prin e-mail în timpul programului de lucru al sectorului de acordare a dreptului la pachet și vizită, sau în afara acestuia. În acest sens, în cadrul unității penitenciare au fost amenajate și **dotate 3 spații cu echipamente tehnice, în vederea acordării acestui drept.**

Drepturile persoanelor vulnerabile: în urma vizitei s-a constatat că persoanele care făceau parte din categoria celor vulnerabile erau izolate de restul deținuților, atât în ceea ce privește cazarea, cât și în timpul desfășurării diverselor activități din penitenciar (la curtea de plimbare, la activitățile școlare sau educative, etc). Conform informațiilor puse la dispoziția membrilor echipei de vizită, în Penitenciarul București-Jilava nu existau persoane autodeclarate ca făcând parte din categoria LGBT. Referitor la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități locomotorii, s-a constatat că existau facilități de acces în acest sens (rampe de acces) și existau 3 camere accesibilizate pentru aceștia (2 pe Secția a IV-a și una pe Secția I).

Aspecte rezultate din interviurile cu deținuții: un deținut a declarat că, deși era consumator de alcool și ispășea o pedeapsă pentru o faptă care a implicat consum de alcool, nu i s-a recomandat niciodată, în Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, o terapie anti-alcoolism. Un alt deținut, de altă naționalitate decât cea română, a declarat că era mulțumit de condițiile din penitenciar, ținea legătura telefonic cu oficialii ambasadei țării al cărei cetățean era, purta convorbiri telefonice cu familia și a împrumutat cărți de la bibliotecă, scrise în limba pe care o vorbește. De asemenea, aceeași persoană a declarat că nu a fost discriminată, pe motiv că era cetățean străin, la acordarea drepturilor legale pe care le avea.

Toți deținuții intervievați au declarat, fără echivoc, că nu aveau cunoștință de situații de tortură sau tratamente inumane și degradante la care să fi fost supuse persoanele private de libertate. Referitor la oferta de programe educative, sportive și cultural-artistice, deținuții s-au declarat mulțumiți de cantitatea și calitatea lor, dar unii dintre ei au apreciat negativ faptul că nu există decât o singură *sală de forță* în penitenciar, și aceea de capacitate mică (s-a constatat că nu pot beneficia de sală decât maxim 5-6 deținuți simultan).

Supunerea la eventuale represalii post-vizită: din interviurile realizate s-a constatat faptul că nu a intervenit nicio modificare față de situația existentă la momentul efectuării vizitei din 4 mai 2017, nu au existat din partea personalului unității penitenciare (perioada 4-23 mai 2017), represalii, amenințări sau agresii verbale ori fizice, față de deținuții care au avut întrevederi cu membrii echipei de vizită.

Activități lucrative. Selecționarea deținuților la activitățile lucrative

Deținuții condamnați trebuie să fie asigurați cu posibilitatea de a munci și/sau să participe activ la reabilitare, cu condiția ca un medic sau alți specialiști medicali calificați să stabilească capacitatea lor fizică și mentală pentru muncă (Regula nr. 96 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților-Regulile Nelson Mandela).

Potrivit Legii nr. 254/2013 și a Regulamentului de aplicare a legii, **munca prestată de deținuții din regimul semideschis se desfășoară în interiorul și exteriorul locului de deținere, supravegherea fiind asigurată de personal nênnarmat. Deținuții din regimul deschis pot presta muncă, în interiorul și exteriorul penitenciarului, fără supraveghere, având obligația de a reveni la locul de cazare după terminarea programului.** Deținuții din regimul deschis care desfășoară activități lucrative în exteriorul penitenciarului, în funcție de vulnerabilitățile identificate pot fi supravegheați, inclusiv prin utilizarea sistemelor electronice de supraveghere la distanță.

În termen de 72 de ore de la primire, medicul locului de deținere efectuează examenul clinic complet, putând fi solicitate investigații paraclinice, astfel încât, în cel mult 21 de zile, să se stabilească starea de sănătate și cerințele de asistență medicală și de hrană, precum și **aptitudinea de muncă, consemnând constatările în fișa medicală.**

Munca prestată de deținuți urmărește menținerea și creșterea capacității acestora de a-și câștiga existența după liberare și realizarea unor venituri, care se pot folosi la îmbunătățirea condițiilor de detenție, și pentru susținerea acțiunilor de reintegrare socială a persoanelor condamnate și poate fi desfășurată astfel: ***muncă în regim de prestări de servicii; muncă în regie proprie; activități cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului; muncă pe bază de voluntariat.***

Durata muncii prestate: durata muncii este de 8 ore pe zi și nu mai mult de 40 de ore pe săptămână, cu excepțiile prevăzute de legislația muncii. Deținuții care au împlinit vârsta de 60 de ani sau care au calitatea de pensionari pentru limită de vârstă sau sunt pensionari pentru pierderea

capacității de muncă gradul III de invaliditate pot presta muncă numai la cererea acestora. Munca în timpul nopții poate fi prestată cu acordul scris al deținuților.

Repartizarea veniturilor: veniturile realizate de deținuți pentru munca prestată se încasează de către administrația penitenciarului în care se află persoana condamnată. **Sumele de bani corespunzătoare cotei de 90% din venitul cuvenit deținuților se consemnează în fișa contabilă nominală și pot fi folosite pe durata executării pedepsei. Sumele de bani corespunzătoare cotei de 10% din venitul cuvenit deținuților se consemnează în fișa contabilă nominală și se păstrează, pe numele acestora, la Trezoreria Statului, urmând a fi încasate în momentul punerii în libertate.**

Seleționarea și repartizarea la muncă: administrația locului de deținere întreprinde demersurile necesare pentru identificarea posibilităților de a asigura folosirea la muncă a unui număr cât mai mare de deținuți. În raport de tipul regimului de executare, deținuților li se poate cere să muncească. **În acest sens se ține seama de calificarea, deprinderile și aptitudinile fiecăruia, de vârstă, starea de sănătate, măsurile de siguranță, precum și de programele destinate sprijinirii formării profesionale a acestora.** Deținuții pot fi folosiți la activități lucrative, în regimurile de prestare a muncii prevăzute, în spații din interiorul sau exteriorul penitenciarului. **În penitenciar, un număr de aproximativ 643 de persoane private de libertate participă la activități productive: legumicultură (seră), pomicultură, construcții, activități administrative (curățenie, întreținere, arhivare etc.).**

Seleționarea la muncă a deținuților se face în funcție de regimul de executare, *cu aprobarea directorului locului de deținere, la propunerea unei comisii formate din reprezentanții sectorului reintegrare socială, regim penitenciar, medical, evidență și organizarea muncii, sub coordonarea directorului adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, în calitate de președinte.* În măsura posibilităților, a cerințelor de disciplină din locurile de deținere și în limite rezonabile, **deținuții pot opta pentru un anumit loc de muncă sau pot solicita schimbarea acestuia, dacă posedă calificarea sau deprinderile necesare noului loc de muncă.** Prestarea muncii se face individual sau în grupuri organizate în formațiuni de lucru, care nu depășesc 50 de persoane, în interiorul sau în exteriorul locului de deținere.

În situația refuzului de a munci, comisia întocmește un proces-verbal care se depune la dosarul individual, fiind avut în vedere la evaluarea conduitei deținutului și a eforturilor depuse în cadrul muncii prestate. Procesul-verbal este avut în vedere la analiza efectuată în vederea schimbării regimului de executare de către comisie, precum și în cadrul comisiei pentru liberare condiționată.

În ceea ce privește stabilirea aptitudinii de muncă, în cadrul vizitei au fost constatate următoarele: **stabilirea aptitudinii de muncă se face de către medicii angajați ai penitenciarului**, în cadrul consultației medicale inițiale efectuate la depunerea în penitenciar.

Temeiul legal este reprezentat de **Ordinul nr. 3055/9.08. 2000** al Ministrului Justiției și de **Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.**

În funcție de vârstă, de starea de sănătate și de eventuala prezență de patologii asociate, **deținuții sunt clasificați în mai multe grupe de muncă**; AM – apt muncă; AMU – apt munci ușoare; IB – inapt boală; IV – inapt vârstă – deținuții peste 65 ani; IVB – inapt vârstă și boală.

Stabilirea aptitudinii și a grupei de muncă se consemna în **fișa de evoluție clinică și în aplicația informatică**. Scutirile de muncă, precum și schimbarea aptitudinii de muncă erau aduse la cunoștință și comandantului de secție.

În perioada 01.01.2017-01.05.2017, Penitenciarul București- Jilava a folosit o medie de **500 persoane private de libertate la activități lucrative**, din care 145 medie lunară pe bază de contract prestări servicii și 355 medie lunară în interesul locului de deținere.

Referitor la activitățile remunerate desfășurate cu persoanele private de libertate, în anul 2017, **unitatea a încheiat contracte cu beneficiari externi**, astfel: deszăpezire - 17 contracte prestări servicii și 60 voluntariat; curățenie - 70; arhivare manipulare - 27; manipulare marfă - 2; fabricare manipulare vopsea - 20; manipulare materiale construcții - 15; reciclare deșeuri - 34; lucrări agricole - 20; construcții -15.

Activitățile lucrative în interesul locului de deținere au fost structurate, astfel: curățenie și amenajări spații verzi – 40; curățenie interior unitate și B.A.G.R. - 90; grădini, activități agricole – 40; activități de întreținere (personal auxiliar electricieni, mecanici, instalatori, tâmplari, amenajări interioare, lăcătușerie) – 70; bloc alimentar și spălătorie efecte deținuți – 40; pază și supraveghere - 35.

Persoanele private de libertate au fost analizate în cadrul comisiei de selecționare la muncă ca urmare a cererilor formulate de către acestea pentru a presta activități lucrative sau pentru a schimba activitatea în care au fost repartizate, ca urmare a schimbării regimului de executare, situației juridice sau a situației disciplinare, a preselecției făcute de către lucrătorii din Compartimentul organizarea muncii, în urma încheierii de contracte cu persoane juridice sau în urma solicitării sosite de la șefii de compartimente din unitate, pe baza diversificării activităților sau creșterii nevoilor unității.

Transportul persoanelor private de libertate către beneficiarii contractelor de prestări servicii era asigurat de către aceștia. Durata transportului nu era inclusă în programul de lucru, iar hrana la

punctele de lucru exterioare era ridicată de către beneficiar și transportată la punctul de lucru unde erau stabilite locuri de servit masa și era asigurată apa potabilă.

În anul 2017 au fost folosiți la activități lucrative **23 de deținuți străini. Protecția muncii persoanelor private de libertate care prestează activități lucrative pe bază de contract remunerată era realizată de către beneficiar, acesta asigurând și echipament de protecție adecvat.** Când privește modul de aplicare a prevederilor legislației specifice securității și sănătății în muncă pentru persoanele private de libertate, orice activitate care implică participarea persoanelor private de libertate se făcea doar dacă acestea aveau aptitudinea necesară privind activitatea pe care urma să o desfășoare și după ce erau instruite cu privire la instrucțiunile de securitate și sănătate în muncă. În anul 2017, **a fost înregistrat un singur accident de muncă la un punct de lucru exterior, unde o persoană privată de libertate nu a folosit corespunzător echipamentul de protecție (ochelarii), ceea ce a condus la antrenarea unui corp străin în ochiul acestuia.** După încetarea incapacității temporare de muncă, persoana privată de libertate a fost reinstruită privind instrucțiunile proprii de securitate și sănătate în muncă și și-a reluat activitatea la punctul de lucru. Cercetarea accidentelor de muncă se realiza de către responsabilul cu securitatea și sănătatea în muncă, pentru accidentele de muncă produse în cadrul unității, iar pentru accidentele de muncă produse în exteriorul unității de către o comisie mixtă alcătuită dintr-un responsabil cu securitatea și sănătatea în muncă din unitate și un reprezentant de la beneficiar.

În cadrul vizitei la Penitenciarul București-Jilava a fost examinată activitatea comisiei de muncă și selecție a persoanelor deținute la activități lucrative în perioada aprilie 2016 – aprilie 2017.

Din verificările realizate a reieșit că din **4476 de persoane deținute, analizate în comisiile de selectare la muncă, au fost repartizate la muncă un număr de 3092 persoane, 370 de persoane deținute au fost selecționate pentru munca în interesul locului de deținere și 109 persoane deținute au refuzat locul de muncă.**

Au fost înregistrate un număr de 1384 refuzuri din partea comisiei de muncă din mai multe motive, dintre care cele mai frecvente au fost: rapoarte de incident pentru folosire de telefon mobil, inculpat în altă cauză; dosar disciplinar pe rol, probleme medicale (limitat fizic sau inapt) și, implicit lipsa avizului medicului (membru în comisia de selecție la muncă); mențiunea cuprinsă în dosarul individual referitoare la apartenența la lumea interlopă; afaceri judiciare pe rolul instanțelor judecătorești; inadaptarea la punctul de lucru anterior.

Penitenciarul București-Jilava avea în derulare la data vizitei un număr de **18 contracte de presări servicii**, cu titlu de exemplu pentru: curățenie; cărat marfă, reciclare deșeuri,

amenajare edilitară și salubritate, manoperă pantofi; fabricare produse beton; ambalare, agricultură, lucrări agricole.

De la începutul anului 2017 au mai fost încheiate un număr de 4 contracte, dintre care două s-au finalizat. **Din 29 de persoane vulnerabile aflate la data vizitei în custodia Penitenciarul Jilava un număr de 17 persoane erau selecționate la muncă.**

A existat o singură contestație formulată de o persoană deținută împotriva încheierii judecătorului de supraveghere, prin care acesta a invocat încălcarea dreptului la muncă de către administrația Penitenciarului București Jilava (petentul a fost anunțat în luna decembrie 2016 că a fost retras de la muncă cu motivarea că era suspect de introducerea de obiecte interzise, petentul negând acest fapt). În urma contestației, instanța a constatat încălcarea dreptului la muncă al petentului, prevăzut de art.78 din Legea nr. 254/2013.

În conformitate cu dispozițiile **art. 13 alin. (2) din Decizia nr. 619/2011 a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor (Instrucțiuni privind organizarea muncii persoanelor private de libertate aflate în unitățile subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor)** „Activitatea de repartizare și selecționare la muncă se realizează de către o comisie formată din directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, reprezentanți ai sectoarelor educație și asistență psihosocială, regim penitenciar, evidență și medical și reprezentantul structurii de organizarea muncii în calitate de secretar. Comisia poate fi completată cu personal de specialitate, în vederea verificării deprinderilor persoanelor private de libertate,,

Dispozițiile **art. 19 din Decizia** sus menționată prevăd: „*Selecționarea persoanelor de libertate la activitățile cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului este permisă cu îndeplinirea cumulativă a următoarelor criterii :a) să fie apte din punct de vedere medical pentru executarea activității; b) să nu fie încadrate în categoria persoanelor private de libertate cu grad sporit de risc; c) să aibă o bună relaționare cu personalul; d) să fie respectate baremele de folosire la activități cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului,,*

Potrivit **art. 20 din Decizia nr. 619/2011 a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP):** „*Se interzice folosirea la activități cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului a persoanelor private de libertate care: a) au în antecedente evadări și tentative de evadare; b) sunt cunoscute cu intenții de suicid sau sunt predispuse la autorâniri la momentul selecționării; c) au fost sancționate pentru abateri disciplinare grave sau foarte grave și nu au fost recompensate cu ridicarea măsurii disciplinare. Prin excepție, chiar dacă au fost recompensate cu ridicarea măsurii disciplinare aplicate, nu pot fi selecționate persoanele private de libertate sancționate disciplinar, pentru trafic, deținere sau consum de droguri și deținere de telefoane mobile ori componente necesare funcționării acestora (acumulatori, cartele SIM,*

încărcătoare, etc); d)sunt cunoscute ca aparținând lumii interlope, potrivit datelor consemnate în documentele aflate la dosarul individual sau furnizate de organele abilitate ori personalul unității.,,

Criteriile și interdicțiile prevăzute de art. 19 și art. 20 din Decizia nr. 619/2011 a directorului general al ANP sunt aplicate și la selecționarea persoanelor private de libertate la activități de planton pe timpul nopții și de însoțire a persoanelor private de libertate cu afecțiuni invalidante, astfel cum prevede art. 22 din aceeași reglementare, respectiv: *„La selecționarea persoanelor private de libertate la activități de planton pe timpul nopții la camerele de deținere și de însoțire a persoanelor private de libertate cu afecțiuni invalidante sunt avute în vedere criteriile și interdicțiile prevăzute de art. 19 și 20 din prezentele instrucțiuni, precum și necesitatea respectării regimului de executare și a criteriilor de separațiune.”*

Aceleași criterii și interdicții prevăzute de art. 19 și art. 20 din Decizia nr. 619/2011 a directorului general al ANP se iau în considerare la folosirea persoanelor condamnate la operațiuni de întărire a dispozitivelor de pază pe perimetrul locurilor de deținere și punctelor de lucru conform art. 29 din aceeași decizie, astfel: *„Atunci când situația operativă dispune, în mod necesar folosirea persoanelor condamnate la activități de întărire a dispozitivelor de pază pe perimetrul locurilor de deținere și la punctele de lucru, la selecționarea și repartizarea acestora se vor avea în vedere respectarea criteriilor și interdicțiilor prevăzute de art.19 și 20 din prezentele instrucțiuni și îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:a)să fie clasificate în regim deschis;b)să nu fi fost date în urmărire;c)să mențină constant legătura cu membrii familiei; d)să nu fie în curs de cercetare, urmărire penală sau judecată pentru săvârșirea altor infracțiuni.,,*

II) Grupul B: procedura percheziției corporale și accesul la medic al persoanelor private de libertate

& Percheziția corporală

În conformitate cu art. 70 alin. (2) din Regulamentul de Ordine Interioară al Penitenciarului Jilava, percheziția constituie o măsură necesară luată pentru siguranța locurilor de deținere, menținerea și restabilirea ordinii și disciplinei în rândul deținuților și se execută în conformitate cu art. 19 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Ca reguli generale, Legea nr. 254/2013 prevede că percheziția se efectuează de către persoane de același sex cu deținuții percheziționați și în condiții în care să nu fie afectată demnitatea deținuților; percheziția corporală amănunțită se realizează cu respectarea dreptului persoanei percheziționate la viață

intimă, iar perchezițiile asupra cavităților corporale ale deținuților pot fi realizate numai de către personalul medical.

Din discuțiile cu personalul, în Penitenciarul Jilava se efectuau percheziții de două feluri: **corporală** (amănunțită sau sumară) și **generală** (totală sau parțială), condițiile și împrejurările în care se executau, precum și procedeele utilizate fiind cele prevăzute în Regulamentul din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Percheziția corporală sumară se efectua asupra persoanelor private de libertate la punctele de control, la ieșirea și intrarea în sau din spațiile de cazare, în spațiile în care aveau acces direct pentru desfășurarea anumitor activități. Un deținut putea fi percheziționat sumar de mai multe ori în cursul aceleiași zile, în cazul în care acesta presta activități lucrative în diferite puncte din incinta penitenciarului.

Echipa de vizitare a putut observa procedura efectuării percheziției corporale sumare, la trecerea prin Punctul de Control nr. 2 a unui grup de persoane private de libertate care se întorceau, însoțiți de personal al penitenciarului, de la activitățile lucrative desfășurate în afara penitenciarului. După ce deținuții erau trecuți prin poarta detectoare de metale, percheziția sumară se efectua în conformitate cu prevederile Regulamentului din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere, prin palparea și observarea persoanei private de libertate, în ordinea următoare: capul și gâtul, brațele, de la umăr la încheieturile mâinilor, zona trunchiului și a bazinului (față, spate), membrele inferioare (partea exterioară și interioară). De asemenea, echipa a asistat la efectuarea unei percheziții sumare asupra deținuților care se întorceau de la punctele de lucru, la intrarea în secția de deținere. Agentul de serviciu care efectua percheziția a explicat membrilor echipei că, deținuților li se mai efectuase un prim control la Punctul de Control nr. 2, dar în timpul deplasării către secția de deținere aveau posibilitatea să interacționeze cu alte persoane private de libertate, ceea ce impunea efectuarea unei noi percheziții sumare.

Conform personalului de conducere, în cazul în care asupra persoanelor private de libertate se descopereau obiecte/substanțe interzise, se efectua percheziția corporală amănunțită. Acest tip de percheziție consta în controlul executat asupra persoanelor private de libertate, echipamentului, bagajelor și altor obiecte personale sau date în folosință de către administrația locului de deținere și se executa în situațiile prevăzute expres de Regulamentul din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere: primirea persoanelor private de libertate în locul de deținere; întoarcerea de la punctele de lucru exterioare a persoanelor private de libertate încadrate în regimul deschis de executare a pedepsei, care s-au deplasat neînsoțite de personal al unității; ieșirea și intrarea în penitenciar, în cazul prezentării la organele judiciare; internarea/externarea

în/din infirmeria penitenciarului sau spitale din rețeaua Ministerului Sănătății; plecarea și întoarcerea din permisiunea de ieșire din penitenciar; transferarea în alt penitenciar; mutările între secțiile de deținere; după ce persoanele private de libertate au beneficiat de vizită fără dispozitive de separare sau intimă; introducerea și scoaterea în/din camere a persoanelor private de libertate sancționate disciplinar cu izolarea; la punerea în libertate a persoanelor private de libertate.

În penitenciar, deținuții care treceau prin Punctul de Control nr. 2 erau supuși prin sondaj percheziției corporale amănunțite, întrucât încercau frecvent să introducă în unitate obiecte interzise (în special telefoane mobile). **Referitor la criteriile de selecție a deținuților care vor fi percheziționați, răspunsurile membrilor personalului au fost evazive:** fie a fost invocată suspiciunea care plana cu privire la unii dintre deținuți, fie că nu era obligatoriu să existe vreo suspiciune pentru ca un anumit deținut să fie percheziționat, fie că „suspiciune există întotdeauna”, **ceea ce denotă existența arbitrariului cu privire la aplicarea acestui tip de percheziție care poate reprezenta o situație cu risc înalt de abuz sau rele tratamente.**

Impresia lăsată echipei a fost că **percheziția corporală era o procedură considerată „normală”, justificată de rațiuni de securitate (permanent valabile), net mai importante decât preocuparea față de demnitatea persoanelor private de libertate, având în vedere caracterul umilitor și degradant al acestei proceduri.**

Ținând seama de prevederile Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform cărora *“perchezițiile trebuie să se desfășoare cu respectarea demnității umane inerente și a intimității persoanei percheziționate, precum și a principiilor de proporționalitate, legalitate și necesitate”*, membrii echipei de monitorizare, din verificarea materialelor, discuțiile cu personalul și persoane private de libertate au constatat următoarele:

- Percheziția corporală amănunțită se efectua prin observarea și inspectarea corpului gol de manieră neintruzivă, fără niciun contact fizic între deținut și membrul personalului care realiza percheziția. Percheziția era efectuată de o singură persoană, care se poziționa la o distanță suficient de mare (aproximativ 1 m) pentru a putea contracara o eventuală acțiune vătămătoare din partea celui percheziționat și îl supraveghea pe acesta în permanență. După ce întreba persoana privată de libertate dacă deține obiecte sau substanțe interzise, îi solicita acesteia să se dezechipeze complet. La controlul corporal, se urmărea descoperirea de obiecte interzise în părțile ascunse ale corpului sau aplicate pe acesta. Fiecare obiect de lenjerie, îmbrăcăminte și încălțăminte era controlat amănunțit, fiind dat ulterior persoanei private de libertate. După ce aceasta se echipa, se efectua, în prezența deținutului, controlul bagajelor, alimentelor și altor obiecte premise în penitenciar.

În cazul în care erau descoperite obiecte sau substanțe interzise, i se aducea la cunoștință deținutului că i se va întocmi un proces verbal de constatare, iar obiectele/substanțele respective erau confiscate.

Din discuțiile cu personalul penitenciarului, **percheziția se efectua într-o singură etapă, persoana privată de libertate dezbrăcându-se complet în același timp. Membrii personalului nu considerau procedura degradantă, la fel persoanele private de libertate cu care s-a discutat. Această procedură contravine însă poziției Comitetului European pentru prevenirea torturii care a afirmat în mod repetat că percheziția corporală este o măsură potențial degradantă și persoanele percheziționate nu ar trebui să-și scoată toate hainele în același timp.** Persoanelor supuse percheziției ar trebui să li se permită să se dezbrace întâi deasupra taliei, să-și pună apoi hainele pe ei și ulterior să se dezbrace sub nivelul taliei. De asemenea, Raportorul Special pentru tortură și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante prin intermediul Raportului din 5 ianuarie 2016 (A/HRC/31/57), cere statelor ca **percheziția corporală să fie efectuată în doi timpi, astfel încât deținutul să nu fie niciodată complet dezbrăcat.**

- Perchezițiile erau efectuate de membrii ai personalului care exercita atribuții de pază, escortare, însoțire și supraveghere (345 de persoane, conform datelor furnizate de administrația penitenciarului). Percheziția se efectua, de regulă, de către o singură persoană, care era de același sex cu persoana percheziționată, fiind respectate prevederile art. 70 din Regulamentul de organizare și funcționare al penitenciarului, raportat la art. 19 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în timpul procesului penal.

Având în vedere că, percheziția corporală trebuie realizată cu respectarea demnității persoanei percheziționate, personalul implicat în această procedură trebuie pregătit astfel încât să acționeze cu profesionalism și sensibilitate. Referitor la pregătirea profesională a personalului, la solicitarea echipei de vizită conducerea penitenciarului a prezentat un material cu teme de pregătire a personalului în materia drepturilor omului. **Echipa a constatat accentul pus pe „tratarea deținuților cu umanitate și respect”, precum și pe educația interculturală, factori importanți în aplicarea unei măsuri, oricare ar fi ea, cu sensibilitate și profesionalism, având în vedere că privarea de libertate în sine creează o stare de vulnerabilitate cu atât mai mult în cazul în care persoana aparține unui grup care prezintă o caracteristică specială. Nu a fost făcută însă dovada organizării unor cursuri pe tema procedurii percheziției persoanelor private de libertate. Lipsa de pregătire a personalului sub acest aspect a fost observată și din discuțiile purtate cu membrii acestuia, răspunsurile acestora**

fiind nesigure și uneori chiar contradictorii. Spre exemplu, s-a constatat necunoașterea cu privire la conținutul perchezițiilor corporale și perchezițiilor corporale cu controlul cavităților (inclusiv de către membrii ai personalului medical), la persoanele care pot participa la aceste percheziții (unele dintre persoanele intervievate au susținut că, la efectuarea percheziției corporale amănunțite participau și membrii ai personalului medical, fapt infirmat însă de către aceștia), precum și cu privire la consemnarea perchezițiilor.

Referitor la participarea personalului medical la procedura percheziției, conform art. 19 alin. (5) din Legea nr. 254/2013, perchezițiile asupra cavităților corporale (procedură invazivă, care consta în explorarea vaginului sau a anusului) ale deținuților pot fi realizate numai de către personalul medical.

În Penitenciarul București Jilava, conform conducerii penitenciarului, **se apela la personalul medical doar în situația în care exista suspiciunea că un deținut a ingerat substanțe interzise sau a introdus în cavitățile corporale obiecte interzise.** Dacă era cazul, la cabinet se verifica cavitata bucală cu acordul deținutului, se efectuau teste rapide pentru depistarea drogurilor din urină. Ulterior, deținutul era transportat la un spital din subordinea Ministerului Sănătății – secția Detox pentru efectuarea unor investigații complexe (radiologice, endoscopice, test depistare drog). **Personalul medical prezent la data vizitei a menționat că, nu s-a mai efectuat o percheziție corporală cu controlul cavităților, în penitenciar, de aproximativ 10 ani.** Din discuțiile purtate cu personalul de conducere, motivele trimiterii persoanelor private de libertate pentru consult la spitale din rețeaua Ministerului Sănătății, erau lipsa dotării penitenciarului cu aparatură necesară, ca o alternativă la procedura percheziției (resursele limitate au permis doar dotarea cu porți metalice detectoare de metal și dotarea penitenciarului cu camere video pentru supraveghere), precum și evitarea suspiciunilor cu privire la potențiale abuzuri asupra deținuților.

În consecință, **controlul persoanelor private de libertate suspectate că ar fi introdus în cavitățile corporale substanțe sau obiecte interzise era efectuat de personal medical, altul decât cel care asigură asistența medicală a deținutului în penitenciar,** ceea ce era în concordanță cu Regula 52 alin. (2) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela) și Declarația Asociației Medicale Mondiale (WMA) privind perchezițiile corporale ale deținuților (adoptată la Budapesta în octombrie 1993, revizuită în mai 2005 la Divonne-les-Bains și în octombrie 2016 la Taipei).

Totuși, motivele invocate de către conducerea penitenciarului nu erau cele care au determinat organismele internaționale să adopte astfel de poziții. Prin urmare, **echipa de monitorizare reamintește personalului penitenciarului că, în conformitate cu Declarația**

Asociației Medicale Mondiale privind perchezițiile corporale ale deținuților, participarea medicului la percheziția corporală cu controlul cavităților, efectuată din motive de securitate și nu din rațiuni de sănătate a deținutului, implică probleme complexe legate de drepturile pacientului, consimțământul informat, obligațiile medicului față de persoanele private de libertate și față de conducerea unității - dubla loialitate a medicului - și poate constitui o violare a standardelor etice ale profesiei de medic.

De asemenea, participând la perchezițiile corporale efectuate din motive de securitate (fie și numai prin controlul cavității bucale), medicul penitenciarului își poate pierde credibilitatea în fața persoanelor private de libertate custodiate în penitenciar, pacienții săi. Conform Normelor CPT -CPT/inf(93)12- „Un doctor de penitenciar acționează precum doctorul personal al unui pacient. În consecință, pentru a proteja relația doctor/pacient, doctorului nu trebuie să i se ceară (...) să facă cercetarea sau examinările corporale cerute de către o autoritate, cu excepția urgențelor la care nu poate veni alt doctor."

- Perchezițiile corporale amănunțite se efectuau în cadrul Punctului de primire deținuți, la Punctul de Control nr. 2 (locul de intrare-ieșire al deținuților), în cadrul Sectorului Vizite și pe secțiile de deținere. Conform administrației penitenciarului, aceste spații erau astfel amenajate încât să asigure intimitatea persoanelor private de libertate.

Echipa de monitorizare s-a deplasat la Punctul Control nr. 2, însoțită de un reprezentant al Penitenciarului Jilava. Camera în care se efectua percheziția corporală amănunțită, cu o suprafață de aproximativ 7 m², era curată și avea în dotare o masă, o bancă și câteva dulapuri. Se învecina cu un vestiar al personalului, folosit pentru depozitarea bagajelor. Între cele două spații, cel de percheziție și cel de depozitare era montată o fereastră din tâmplărie termopan care nu era prevăzută cu jaluzele. De asemenea, **ușa de la camera de percheziție avea un geam care nu era acoperit cu jaluzele. Astfel nu putea fi respectată în totalitate intimitatea deținuților cărora li se efectua percheziția corporală amănunțită în această cameră.** Față de aspectele constatate, membrii echipei au solicitat informații de la personalul de serviciu prezent în Punctul Control nr. 2, cu privire la respectarea intimității în timpul efectuării percheziției. În opinia personalului, intimitatea era asigurată prin blocarea ușilor de acces în punctul de control, în timp ce personalul de serviciu efectua percheziția, iar în cazul în care erau percheziționate persoane de sex feminin, venite pentru vizită intimă, în timp ce percheziția era efectuată de către o agentă de supraveghere, personalul de serviciu evita să privească spre geamul ușii de la camera de percheziție.

Cel de-al doilea loc vizitat a fost Punctul de primire deținuți, care se afla amplasat imediat după trecerea prin Punctul de Control nr. 2 și cuprindea mai multe spații destinate primirii,

percheziției persoanelor private de libertate și controlul bagajelor acestora și efectuării vizitei medicale sumare. Persoanele private de libertate treceau întâi prin camera de așteptare, dotată cu bănci, mese și un grup sanitar propriu, apoi printr-o cameră tip hol, din care, în față, se intra în camera destinată perchezițiilor corporale amănunțite. Locația, dotată cu două scaune și două mese (dintre care una destinată controlului bagajelor), era prevăzută cu 9 spații pentru efectuarea perchezițiilor corporale, 6 pe partea stângă a ușii și 3 pe partea dreaptă. Spațiile erau separate prin perdele din material textil (tip foaie de cort), montate pe cadre metalice, dar **nu erau prevăzute cu perdele separatoare și în partea din față (intrare), nefiind astfel respectată intimitatea persoanelor private de libertate.** Conform personalului penitenciarului, exista o altă cameră destinată efectuării percheziției cavităților corporale, dar **personalul medical prezent în acea cameră (dotată cu canapea pentru consultații, dulap, grup sanitar propriu, instalații duș, boiler) a menționat însă că nu se mai efectuaseră astfel de percheziții în penitenciar de mult timp, în spațiul respectiv efectuându-se examenul medical sumar (persoanelor private de libertate li se solicita să se dezbrace, dar în scopul depistării mărcilor traumatice).** Camera pentru vizita intimă era ocupată la momentul vizitei.

A fost vizitată Secția E 2, regim semideschis, unde percheziția corporală amănunțită se efectua pe holul de acces al secției. Pe hol erau delimitate trei spații, separate prin perdele din material textil, montate pe cadre metalice. **În partea din față a acestor spații nu erau montate perdele separatoare pentru asigurarea intimității la efectuarea percheziției corporale, în condițiile în care spațiile pentru percheziționare erau amplasate în raza camerei video amplasată în hol.** Personalul de serviciu din penitenciar, prezent pe holul unde erau amenajate cabinetele pentru percheziționare, a menționat că la efectuarea percheziției, persoanele private de libertate (cu excepția celor percheziționate) stau în camerele de detenție, accesul pe hol fiind interzis și au admis că exista posibilitatea surprinderii percheziției pe camera video. **Deținuții cu care s-au purtat discuții pe parcursul vizitei au menționat că se pot observa unul pe celălalt în momentul efectuării percheziției.**

Pe Secția E 1, regim deschis, percheziția persoanelor private de libertate, dacă era nevoie (deținuții încadrați la regim deschis care prestau muncă fără supraveghere erau percheziționați la Punctul de Control nr. 2) se efectua, individual, la spălătoria de pe etaj. În cazul mai multor deținuți, **era utilizat spațiul destinat îmbăierii prevăzut cu mai multe dușuri, fără perdele sau paravane pentru asigurarea intimității și ferestre mari, cu vedere în curte, fără jaluzele.**

În concluzie, **nu erau respectate prevederile art. 19 alin. (4) din Legea nr. 254/2013 și Regula 50 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform cărora desfășurarea percheziției corporale**

amănunțite se realizează cu respectarea dreptului persoanei percheziționate la viață intimă și prevederile art. 261 alin. (2) din Regulamentul din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/2010 “asigurarea intimității persoanei private de libertate se realizează prin efectuarea controlului separat de celelalte persoane, în spații anume amenajate”.

- Referitor la consemnarea acțiunilor de percheziționare corporală amănunțită a persoanelor private de libertate, din discuțiile cu personalul penitenciarului și verificarea documentelor, a reieșit că procedura era de a consemna perchezițiile care erau efectuate la primirea deținuților în Punctul de primire deținuți, în cazul persoanelor care au beneficiat de vizită fără dispozitive de separare în cadrul Sectorului Vizite, la efectuarea vizitelor generale. În cazul perchezițiilor efectuate la Postul Control nr. 2 nu se realizau astfel de consemnări, decât în cazul în care, cu ocazia percheziției, se descopereau obiecte/substanțe interzise.

Este adevărat, legislația națională în materie nu prevede în mod expres consemnarea tuturor perchezițiilor corporale amănunțite efectuate și o astfel de obligație nu era menționată nici în Regulamentul de Ordine Interioară al Penitenciarului București Jilava. **Prin neconsemnarea fiecărei percheziții corporale amănunțite, nu este însă respectată Regula 51 din Ansamblul minim de reguli ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia administrația penitenciarului trebuie să asigure evidența perchezițiilor corporale, precum și a motivelor pentru percheziții, a identității persoanelor care le-au desfășurat și orice rezultate ale perchezițiilor. Scopul unei astfel de măsuri este nu numai menținerea unei evidențe a tuturor perchezițiilor ci și prevenirea utilizării abuzive a acestei proceduri.**

- Conform art. 100 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, refuzul persoanei private de libertate de a se supune percheziției constituie abatere disciplinară foarte gravă și se sancționează disciplinar. Cu privire la acest aspect, personalul penitenciarului a menționat că, persoanele private de libertate preferă să fie percheziționate corporal decât să fie efectuată o percheziție generală a camerelor în care sunt cazate, iar deținuții cu care au fost purtate discuții nu au sesizat vreo problemă legată de procedura percheziției.

Având în vedere această supunere a deținuților (care putea fi motivată și de sancțiunile disciplinare care pot fi aplicate în caz de refuz, printre care sancțiunea izolării deținutului pentru maximum 10 zile), pentru evitarea situațiilor de abuz **reamintim personalului penitenciarului prevederile art. 81 lit. a) din Legea nr. 254/2013 și anume că, persoanele condamnate au obligația “să se supună percheziției (...) pe parcursul executării pedepsei privative de**

libertate, ori de câte ori este necesar”, deci numai atunci când este impusă de nevoi de securitate a personalului și a deținuților bine întemeiate.

Pe parcursul discuțiilor cu deținuții, echipa de vizită a constatat că unii dintre ei nu cunoșteau prevederile legale menționate mai sus. Verificând accesul persoanelor private de libertate la drepturile și obligațiile lor, echipa de vizită a constatat că, pe infochioșc era introdusă Legea nr. 254/2013 (care conține drepturile și obligațiile deținuților), integral. Pentru unii dintre deținuți, astfel cum s-a putut observa la momentul accesării infochioșcului în prezența unor membri ai echipei, era însă dificilă identificarea articolelor referitoare la drepturi și obligații. Echipa de vizită a reținut interesul administrației penitenciarului cu privire la informarea deținuților asupra prevederilor legale utile acestora; introducerea pe infochioșc, ca atare, a drepturilor și obligațiilor deținuților, ar permite însă un acces crescut al deținuților la aceste informații.

- Referitor la percheziția persoanelor private de libertate aflate în situație de vulnerabilitate, personalul penitenciarului a menționat ca și criteriu de vulnerabilitate de care se ținea cont în penitenciar (în sensul că erau adoptate măsuri speciale de protecție), profesia sau funcția deținută anterior arestării. Persoanele respective, încadrate la regim semideschis, erau cazate separat pe Secția E 1.

Nu existau în penitenciar reguli speciale de efectuare a percheziției în cazul persoanelor cu dizabilități sau a persoanele LGBT, persoane care pot fi în mod particular afectate de procedura percheziției.

Față de aceste aspecte, echipa de vizită reamintește conducerii penitenciarului art. 34 din Regulamentul din 2016 de aplicare a Legii nr. 254/2013, în care sunt prevăzute criteriile privind vulnerabilitatea deținuților și precizează că, **lipsa unor măsuri de protecție a persoanelor cu dizabilități contravine art. 43 alin. (10) din Legea nr. 254/2013: „în cazul în care persoana condamnată prezintă dizabilități, administrația penitenciarului dispune măsurile necesare executării, de către acestea, a pedepsei, în condiții care să respecte demnitatea umană”.**

De asemenea, având în vedere că, refuzul persoanei private de libertate de a se supune percheziției constituie abatere disciplinară gravă și se sancționează disciplinar, echipa de vizită reamintește conducerii penitenciarului Regula 39 alin. (3) din Regulile Nelson Mandela: „înainte de a impune sancțiuni disciplinare, administrația penitenciarelor trebuie să examineze modul în care boala mentală sau dizabilitatea de dezvoltare a deținutului ar fi putut contribui la comportamentul său sau la comiterea încălcării sau a faptei care a stat la baza sancțiunii disciplinare. Administrația penitenciarelor nu va sancționa niciun comportament al deținutului care este considerat un rezultat direct al bolii sale mentale sau al dizabilității intelectuale.”

Referitor la percheziția corporală a persoanelor private de libertate transgender (persoane care se identifică cu celălalt gen, nu se identifică cu genul biologic), personalul de conducere a menționat că, în penitenciar nu erau persoane autodeclarate ca aparținând grupului LGBT (lesbiene, gay, bisexuali, transgender) și nu existau măsuri speciale de percheziție. Conform art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, „toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”. De asemenea, art. 10 din Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice prevede că „orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane”, iar în Principiile internaționale ale drepturilor omului legate de orientarea sexuală și identitatea de gen enunțate la Yogyakarta, în noiembrie 2006 se consacra dreptul la un tratament uman (Principiul 9) și dreptul de a nu fi supus la tortură sau pedepse ori tratamente crude, inumane sau degradante în penitenciare (Principiul 10). În consecință, persoanele private de libertate LGBT trebuie să beneficieze de aceleași drepturi și de protecție, la fel cu celelalte persoane private de libertate.

Astfel, pentru respectarea, în condiții de egalitate cu ceilalți deținuți a demnității persoanelor LGBT și a dreptului la intimitate, la executarea percheziției corporale trebuie să se țină seama de vulnerabilitatea crescută a acestora. Pentru ca persoanele autodeclarate ca aparținând grupului LGBT (în special persoanele transgender), să nu devină victime ale abuzurilor și relelor tratamente, se impune elaborarea, de către conducerea penitenciarului a unor măsuri de protecție a acestora, precum: percheziționarea să fie executată de o persoană de același sex cu sexul cu care se identifică persoana transgender, pregătirea personalului cu privire la procedura efectuării percheziției în cazul acestor persoane, dar și organizarea unor întâlniri de informare cu toate persoanele private de libertate, având ca temă principiul nediscriminării.

Un membru al personalului de conducere a menționat că nu poate obliga o agentă de supraveghere să percheziționeze o persoană transgender de sex masculin. Pentru a respecta demnitatea persoanelor care execută percheziția, în cazul în care opțiunea persoanei transgender nu poate fi îndeplinită, a apreciat că, cea mai bună soluție ar fi efectuarea percheziției corporale, de către personalul medical, ceea ce corespunde tendinței internaționale în materie (este o situație particulară care ar justifica participarea personalului medical din penitenciar la efectuarea percheziției corporale).

Dar, în majoritatea cazurilor astfel de situații nu sunt cunoscute de către personalul din penitenciar, ceea ce demonstrează încă o dată importanța efectuării fiecărei percheziții corporale într-o manieră profesionistă, cu sensibilitate față de vulnerabilitatea persoanelor private de libertate determinată de starea de detenție.

& Accesul la asistență medicală a persoanelor private de libertate

Organizarea cabinetului medical și situația personalului angajat: asistența medicală primară se asigură în incinta complexului Penitenciarului Jilava, unde funcționa un cabinet medical, un cabinet stomatologic, un depozit farmaceutic, și o infirmerie cu mai multe încăperi. La cabinetul medical al penitenciarului erau angajați doi medici de familie (dintre care unul avea și funcția de medic șef), un medic psihiatru și un medic stomatolog; nouă asistenți medicali de medicină generală, un asistent de farmacie și un registrator medical.

Programul de lucru al medicilor și cadrelor medii, asigurarea consultațiilor, a continuității și a asistenței medicale de urgență: Serviciul medical din Penitenciarul Jilava funcționează în baza unei Autorizații Sanitare de Funcționare având ca obiectiv acordarea de asistență medicală generală – medicină de familie, asistență medicală psihiatrică și asistență stomatologică - medicină dentară. Programul de lucru al medicilor era de 7 ore/zi în zilele lucrătoare, dimineața și după-amiaza. Patru dintre cadrele medii lucrau în ture (12/24 ore, 12/48 ore), astfel încât se asigura permanent continuitatea în acordarea de servicii medicale.

Consultațiile medicale se acordau conform unui program zilnic, organizat pe secțiile de deținere și pe camere. Programul era afișat la loc vizibil. Urgențele erau examinate cu prioritate, indiferent de programul consultațiilor medicale. Accesul la consultații și tratament stomatologic se realizau conform programului, organizat de asemenea pe secții de deținere și pe camere, iar urgențele stomatologice sunt examinate cu prioritate.

Din discuțiile cu personalul medical prezent la momentul vizitei, a reieșit că orice urgență survenită în timpul programului de lucru al medicilor era examinată de către aceștia și dacă era cazul îndrumată spre un spital penitenciar sau din rețeaua Ministerului Sănătății, în funcție de natura afecțiunii.

În afara programului de lucru al cadrelor medicale superioare, continuitatea în acordarea asistenței medicale era asigurată de către cadrele medii. Acestea examinau pacientul și dacă era cazul îl îndruma la un spital din rețeaua Ministerului Sănătății, unde putea beneficia de asistență medicală de urgență. Serviciul medical al penitenciarului dispunea de ambulanță proprie; transportul deținuților la consulturi și/sau internări în alte unități spitalicești se putea realiza și prin apelarea serviciului 112.

Media consultațiilor la cabinetul medical era de 1000 consultații/lună, cu aproximativ 40 consultații/zi. Media consultațiilor la cabinetul stomatologic era de 10 deținuți/zi.

Locație și structură: Serviciul Medical Deținuți se afla în incinta penitenciarului. Acesta este structurat astfel: Birourile medicilor (medic șef, medic psihiatru); două cabinete de consultații pentru medicina generală; cabinetul personalului medical mediu; o sală de administrare a

tratamentelor; un cabinet de stomatologie; un laborator de tehnică dentară; nucleul de infirmerie, cu mai multe camere; camera de izolator/carantină; camera pentru refuz de hrană.

a) Cabinetul medical propriu- zis se compunea dintr-o cameră de consultații de dimensiuni medii și două săli de așteptare. Dispunea de sursă de apă curentă, chiuvetă și toaletă. **Dotările erau de tip standard:** tensiometre, stetoscoape, glucometre și cutii de glucoză aflate în perioada de valabilitate, termometre, mănuși sterile, pansamente, soluții antiseptice și dezinfectante, cutii pentru depozitarea materialelor tăietoare-înțepătoare, seringi și alte materiale sanitare de unică folosință, dulapuri pentru medicamente și materiale sanitare, lampă pentru sterilizarea încăperilor prin radiații UV, frigider pentru medicamentele ce necesită să fie păstrate la rece.

Exista un stoc de medicamente suficient pentru acordarea asistenței primare în condiții de penitenciar; acestea se aflau în termenul de valabilitate și erau păstrate conform cu reglementările sanitare în vigoare. **Exista un stoc de metadonă** pentru instituirea tratamentului de substituție la deținuți dependenți de consumul de droguri, care este păstrată sub cheie conform cu reglementările legale privind regimul substanțelor psihoactive, psihotrope și stupefiante. Menționăm, **ca exemplu de bună practică, faptul că nucleul medical deține autorizație pentru activitatea cu substanțe stupefiante și psihotrope,** potrivit specificului.

Aparatul de urgență avea dotări suficiente, aflat în permanență într-un loc accesibil personalului medical angajat (dulap închis cu cheie). **Cabinetul medical avea de asemenea truse de prim ajutor,** aflate în loc vizibil și accesibil.

b) Cabinetul stomatologic era dotat cu: scaun stomatologic cu post de lucru standard, dulăpior de medicamente, mănuși sterile, soluții antiseptice și dezinfectante, cutii pentru depozitarea materialelor tăietoare- înțepătoare, seringi și alte materiale sanitare de unică folosință. Avea chiuvetă cu apă curentă.

c) Sala de administrare a tratamentelor era de dimensiuni medii, având dotări minime din punct de vedere al mobilierului – o canapea de consultații, un birou, câteva scaune, un dulăpior de medicamente, o chiuvetă.

*** Un exemplu de bună practică era faptul că erau respectate circuitele de sterilizare și distrugere a materialelor contaminate, precum și de securizare și depozitare a materialelor tăietor - înțepătoare.**

d) Nucleul de infirmerie era format din mai multe camere – staționar, de dimensiuni suficiente pentru a asigura norma de spațiu legală fiecărui pacient. Structura standard a unui nucleu cu staționar de infirmerie era: cameră pentru **izolarea pacienților suspecți de boli infecto-contagioase/carantină;** cameră pentru **persoanele aflate în refuz de hrană;** cameră pentru

pacienții cu afecțiuni cronice cu potențial de acutizare ce necesită supraveghere medicală; cameră de **izolare respiratorie**.

Staționarul era dotat cu mobilierul minim necesar – paturi, noptiere, etajere. Fiecare cameră dispunea de grup sanitar, chiuvetă cu apă curentă și o cambuză.

Registre și evidențe scrise, patologie frecventă, regimuri alimentare: cabinetul medical avea **registre de consultații**, în care erau consemnate datele persoanelor examinate, diagnosticul/diagnosticele și indicațiile de tratament; și **registre de tratament**, unde se ținea evidența medicației administrate.

Ținând cont de specificul unității penitenciare, existau de asemenea registre pentru **evidența administrării tratamentelor injectabile**, registre pentru **testarea antidrog**, registre pentru **evidența hetero și autoagresiunilor**, registre pentru **internarea și monitorizarea pacienților aflați în infirmerie** și a celor aflați **în refuz de hrană**, registrele pentru pacienții **suspecți de tuberculoză**, registre de **evidență a foștilor consumatori de droguri**.

De asemenea, exista un **registru de evidență a medicamentelor personale** ale deținuților cu probleme cronice de sănătate, un registru de **eliberare a rețetelor compensate**, un registru pentru **evidența medicamentelor primite prin sectorul vizite**, și un **registru de prescripție și administrare a medicamentelor sedative și psihotrope**; acestea din urmă erau păstrate în dulapul de medicamente, etichetate clar cu numele pacientului, și sunt administrate după indicațiile medicului. Registrele examinate erau completate la zi. Ele erau securizate și păstrate conform cu normele în vigoare.

Cabinetul medical avea și registru de consemnare a existenței mărcilor traumatice sau a semnelor fizice de rele tratamente/abuzuri sau tortură. Eventualele semne clinice erau înregistrate și în opisul de consultații medicale curente. La data vizitei, nu exista nici un astfel de caz documentat.

În anul 2016 erau înregistrate un număr de 83 autoagresiuni și heteroagresiuni, iar în **2017, 23 autoagresiuni și heteroagresiuni**. În toate aceste cazuri, deținuții beneficiaseră de asistență medicală și de posibilitatea de a fi prezentați la consult medico-legal și de a lua contact cu judecătorul de supraveghere dacă doreau.

Afecțiunile medicale diagnosticate și tratate erau diverse, de la patologie medicală banală la urgențe medico-chirurgicale, traumatisme, hetero și autoagresiuni, afecțiuni psihiatrice sau datorate abuzului de substanțe.

Cabinetul medical avea în evidență un număr de 650 deținuți cu afecțiuni cronice dispensarizați. Cele mai frecvente morbidități erau afecțiunile cardiovasculare (hipertensiune arterială, cardiopatie ischemică), pulmonare (BPOC, bronșite cronice, viroze respiratorii),

digestive (gastrite, ulcere gastrice sau duodenale), metabolice (diabet de tip I sau II), neurologice (accidente vasculare cerebrale sechelare, epilepsie) și problemele psihiatrice (depresii, agitație psihomotorie). **74 deținuți se aflau în tratament cronic cu psihotrope** pentru diferite afecțiuni psihiatrice, în special tulburările de personalitate de tip borderline, mixte, schizoide, antisociale.

În anul **2016 au fost înregistrate 20 cazuri de refuz de hrană**, iar în anul **2017 – 3 cazuri**. În toate cazurile deținuții au fost consultați la cabinetul medical și li s-au adus la cunoștință riscurile la care se expun prin privarea de alimente; dacă și-au menținut hotărârea de a intra în refuz de hrană, au fost monitorizați zilnic.

În anul **2016 au fost dispensarizați 8 deținuți cu dizabilități fizice**, având o patologie complexă, intricată – accident vascular cerebral, gonartroză, hernie de disc, atrofie de nerv optic. În anul **2017** au fost înregistrate **6 cazuri de persoane cu dizabilități fizice** – amputații de segmente de membre, accident vascular cerebral. În anul **2016** au fost înregistrați **128 deținuți consumatori de droguri**. Pe parcursul anului **2016 au fost declarate 2 carantine pentru tuberculoză**; în anul **2017**, până la data vizitei **nu exista nici o carantină**. În cursul carantinelor declarate, se acționase conform cu regulamentele și normativele sanitare în vigoare, precum și cu manualele de bune practici în domeniu.

Tot în anul **2016 s-au instituit 2 carantine pentru varicela-zoster**. Pacienții respectivi au fost internați de urgență la Penitenciarul Spital Jilava – secția Infecțioase, iar contactii au fost carantinați pe o perioadă de 21 zile. În **2016** au fost înregistrate **4 decese**, iar în anul **2017 – 1 deces**. De menționat că **nu a fost vorba de cazuri de suicid**.

Alocarea persoanelor private de libertate la **regim alimentar** se realiza în funcție de afecțiunile medicale existente, la indicația medicului curant și era consemnată într-un registru. La data vizitei regimurile erau: diabet zaharat, diabet zaharat musulmani, hepatic, renal, hipolipidic și hiposodat, distrofic, musulmani, vegetarian, special pancreatită.

Asistența psihiatrică: era asigurată de un medic specialist psihiatru și se realiza prin acordarea de consultații conform unui program zilnic. Patologia psihiatrică era cu precădere din domeniul tulburările de personalitate (de tip borderline, mixte, schizoide, antisociale), depresiilor și tulburărilor bipolare. Urgențele erau examinate cu prioritate. La recomandarea medicului, pacienții cu afecțiuni psihice puteau fi reevaluați prin internarea într-un penitenciar spital, pe secția de Psihiatrie.

Asistența stomatologică: accesul la consultații și tratament stomatologic se făcea conform programului organizat pe secții de deținere și pe camere.

Medicamente și materiale sanitare: Penitenciarul București Jilava nu este unitate sanitară, și de aceea nu avea prevăzut post de farmacist, ci doar de asistent de farmacie, având

autorizație de funcționare ca punct farmaceutic. Astfel unitatea se afla în imposibilitatea legală de achiziționare a medicamentelor ca atare, putând însă achiziționa servicii farmaceutice pe baza rețetelor prescrise nominal.

Pentru aprovizionarea cu **medicamente compensate**, existau protocoale încheiate cu 2 farmacii. Pentru **medicamentele necompensate**, se întocmea un referat de necesitate, după care acestea sunt achiziționate prin SEAP. Asigurarea **medicamentelor aparatului de urgență** se face de către Penitenciarul Spital Rahova, care avea relații contractuale cu CASAOPSNAJ. Achiziția se realiza de 2 ori pe an. **Existau unele sincope în aprovizionare, datorate procedurilor birocratice excesive legate de legislația actuală în domeniu.**

***Medicii angajați ai penitenciarului au sugerat ca soluții fie exceptarea de la legea achizițiilor publice, fie încheierea unui protocol cu Ministerul Sănătății în vederea eficientizării procedurilor de aprovizionare cu medicamente.**

Apa potabilă: calitatea apei potabile era controlată lunar de către un laborator acreditat RENAR, conform reglementărilor legale în domeniu. Unitatea deținea autorizație de gospodărire a apelor, valabilă la data vizitei. Erau în curs de efectuare lucrări de îmbunătățire a calității apei, prin curățarea periodică a rezervoarelor de apă, denisipare și clorinare, repararea pompelor submersibile etc.

Igienizare, dezinfecție și deratizare: a fost verificat planul de igienizare, deratizare și dezinfecție al unității penitenciare. Aceasta se realiza trimestrial, în a doua lună din trimestru, precum și la nevoie - conform unui plan de măsuri pentru igienizare, după identificarea problemelor de pe fiecare cameră de detenție. Până la momentul vizitei au avut loc **acțiuni de deratizare și dezinfecție** a întregii unități cu ajutorul unei firme specializate, și s-au efectuat **deratizări și dezinfecții suplimentare, cu mijloace proprii** pe unele secții și la blocul alimentar. De asemenea, s-au respectat protocoalele de acțiune în cazul depistării de focare infecțioase ce au necesitat instituirea carantinei.

În cadrul interviurilor nu au fost sesizate probleme privind acordarea asistenței medicale, iar în timpul vizitării cabinetelor medicale echipa a discutat cu mai multe **persoane private de libertate**. În cursul vizitei, medicul echipei a fost prezent în timpul acordării asistenței medicale unui caz urgent, cu patologie complicată de tip cardiovascular, metabolic și neurologic. Cu această ocazie, a fost remarcată eficiența în rezolvarea rapidă și în conformitate cu protocoalele în vigoare a cazului mai sus menționat.

Referitor la măsurile luate în cazul în care persoana privată de libertate consultată la Cabinetul medical prezenta urme de violențe sau acuza violențe, conform personalului medical, medicii consemnau cele constatate și declarațiile deținutului în fișa medicală, înscriau semnele de

agresiune în registrul special și anunțau șeful de secție sau șeful de tură. **Unitatea penitenciară sesiza parchetul și judecătorul de supraveghere a privării de libertate.**

Această procedură contravenea art. 72 alin. (3) din Legea nr. 254/2013 conform căreia în astfel de situații **”medicul care efectuează examenul medical are obligația (...) de a sesiza de îndată procurorul”**, precum și art. 162 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 **”în cazul în care la examenul medical se constată că un deținut prezintă semene de violență, medicul are obligația (...) de a sesiza de îndată procurorul și de a înștiința directorul penitenciarului”**.

Prevederile legale menționate asigură garanțiile procedural corespunzătoare pentru a nu expune persoana private de libertate unui risc previzibil de daună, în sensul prevederilor Reguli 34 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela). De asemenea, CPT consideră că, medicul de penitenciar poate contribui semnificativ la prevenirea relelor tratamente asupra deținuților, prin informarea autorităților relevante.

3. Recomandări

Având în vedere cele de mai sus, în temeiul art. 29¹¹ alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Avocatul Poporului:

RECOMANDĂ

1. Ministerului Justiției să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

- examinarea și modificarea art. 101 alin. (1) lit. e) și a art. 101 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, în sensul includerii dreptului la vizită în categoria drepturilor care nu pot fi îngrădite prin aplicarea sancțiunii disciplinare. Propunerea ca suspendarea dreptului la vizită să nu mai fie o pedeapsă disciplinară ar contribui la punerea de acord a dispozițiilor legale cu Regula nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, potrivit căreia **sancțiunile disciplinare sau măsurile restrictive nu presupun interzicerea contactelor cu familia. Mijloacele de contact cu familia pot fi**

restricționate doar pentru o perioadă limitată și, în modul strict prevăzut pentru menținerea securității și ordinii.

Modificarea va contribui la menținerea relației deținuților cu familiile, precum și creșterea gradului de incluziune socială postliberare a persoanelor private de libertate.

De asemenea, Ministerul Justiției va **examina și modifica art. 217 alin. (1) lit. d) și art. 218 lit. b) din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013 referitoare la aplicarea sancțiunii disciplinare constând în suspendarea dreptului de a primi vizite**, în cazul comiterii de abateri disciplinare grave și a abaterii disciplinare foarte grave, prin punerea acestora în acord cu Regula nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, potrivit căruia sancțiunile disciplinare nu presupun interzicerea contactelor cu familia, **astfel ca suspendarea dreptului la vizite să nu mai fie o pedeapsă disciplinară.**

Ministerul Justiției va iniția proiectul de modificare a Legii nr. 254/2013 și a Regulamentului de aplicare a Legii în termen de 6 luni.

Directorul Penitenciarului București-Jilava va **examina și modifica art. 60 alin. (1) lit. e)** referitor la aplicarea sancțiunii disciplinare constând în suspendarea dreptului de a primi vizite din **Regulamentul de ordine interioară al Penitenciarului București Jilava**, în funcție de data modificării Legii nr. 254/2013 și a Regulamentului de aplicare a Legii, prin punerea acestuia în acord cu Regula nr. 43 (3) din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite privind tratamentul deținuților, potrivit căruia sancțiunile disciplinare nu presupun interzicerea contactelor cu familia, **astfel ca suspendarea dreptului la vizite să nu mai fie o pedeapsă disciplinară;**

► **revizuirea art. 101 alin. (4) din Legea nr. 254/2013, potrivit căruia medicul aduce la cunoștință și face recomandări președintelui comisiei de disciplină în situația existenței oricărui motiv medical de împiedicare a aplicării și executării sancțiunii cu izolarea.** Personalul medical al penitenciarului vizitează, ori de câte ori este necesar, persoanele condamnate care execută această sancțiune disciplinară.

Ministerul Justiției, va pune în acord, în termen de 6 luni, dispozițiile art. 101 alin. (4) din Legea nr. 254/2013 cu recomandările Comitetului pentru Prevenirea Torturii, conform căruia o astfel de prevedere afectează relația medic-pacient, precum și cu cele ale art. 46 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela).

În acest sens, menționăm că, în cadrul Raportului privind vizita în România a Comitetului pentru Prevenirea Torturii din 5-17 iunie 2014, CPT a reiterat opinia că **medicii care lucrează în penitenciare sunt medicii deținuților și că garanția unei relații pozitive între medic și pacient este esențială pentru menținerea sănătății deținuților și binelui lor.** Faptul că medicii

din penitenciare au obligația de a confirma dacă deținuții sunt apti să fie sancționați este împotriva promovării acestei relații și este contrară Recomandării Rec. (2006) 2 a Comitetului de Miniștri cu privire la Regulile penitenciare europene. **Comitetul invită autoritățile române să se asigure că reglementările și practicile referitoare la rolul de medici din penitenciare în materia disciplinară existentă sunt revizuite.**

Ministerul Justiției va avea în vedere, de asemenea că, potrivit art. 46 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), **personalul medical nu va avea niciun rol în procesul de aplicare a sancțiunilor disciplinare sau a altor măsuri de constrângere.** Cu toate acestea, ei vor acorda o atenție deosebită stării de sănătate a condamnaților deținuți în orice formă de separare, inclusiv prin vizitarea zilnică a unor asemenea deținuți și acordarea asistenței medicale prompte și a tratamentului la solicitarea unor astfel de deținuți sau angajați ai penitenciarului. Personalul medical trebuie să-i raporteze directorului penitenciarului, fără întârziere, orice efecte adverse ale sancțiunilor disciplinare sau ale altor măsuri restrictive asupra stării sănătății fizice sau mentale a unui deținut supus unor astfel de sancțiuni sau măsuri, și îi va oferi opinii în cazul în care consideră necesară încetarea sau modificarea acestora din motive de sănătate fizică sau mentală. Personalul medical va fi autorizat să revizuiască și să recomande schimbări la separarea involuntară a unui deținut pentru a se asigura condițiile ca o astfel de separare să nu agravează starea sănătății sau dizabilitatea mentală sau fizică a deținutului.

► **demararea procedurii de revizuire a Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, în termen de la 30 de zile de la data sesizării, de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor, în sensul introducerii obligației de efectuare a percheziției în două etape, astfel încât această măsură să fie adoptată în toate unitățile penitenciare, având în vedere poziția Comitetului European pentru prevenirea torturii care a afirmat în mod repetat că percheziția corporală este o măsură potențial degradantă și persoanele percheziționate nu ar trebui să-și scoată toate hainele în același timp; persoanelor supuse percheziției ar trebui să li se permită să se dezbrace întâi deasupra taliei, să-și pună apoi hainele pe ei și ulterior să se dezbrace sub nivelul taliei;**

► **demararea procedurii de revizuire a Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, în termen de la 30 de zile de la data sesizării, de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor, în sensul introducerii obligației de consemnare a tuturor perchezițiilor corporale amănunțite sau cu controlul cavităților, pentru ca această măsură să fie adoptată în toate unitățile penitenciare, având în vedere Regula 51 din Ansamblul minim de reguli ale Națiunilor Unite**

pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia administrația penitenciarului trebuie să asigure evidența perchezițiilor corporale, precum și a motivelor pentru percheziții, a identității persoanelor care le-au desfășurat și orice rezultate ale perchezițiilor;

2. Administrației Naționale a Penitenciarelor să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

► **adaptarea și armonizarea în termen de 6 luni a variantei online cu varianta pe hârtie a fișelor psihologice** astfel încât care să nu dubleze timpul și munca suplimentară a specialiștilor psihologi. Măsura va reduce timpul specialiștilor dedicat completării fișelor în ambele variante (online și print) și va oferi posibilitatea ca imediat după completarea online în aplicație, fișele psihologice să fie printate și păstrate în dosarele individuale.

► **dezvoltarea proiectului comunitatea terapeutică prin includerea unui număr mai mare de foști consumatori de droguri**, având în vedere eficiența acestui program și numărul ridicat de foști consumatori de droguri din cadrul penitenciarului, în funcție de nevoile și riscurile identificate ale fiecărui fost consumator; Comunitatea terapeutică, prin modul de funcționare și viziune, s-a dovedit a fi o soluție eficientă de tratament și reabilitare atât pentru persoanele din societate, cât și pentru persoanele foste consumatoare de droguri private de libertate, prin abordarea psihosocială și tratamentul multidisciplinar pe care îl oferă, dar mai ales prin modul în care persoanele private de libertate reușesc să-și însușească noi cunoștințe și să dezvolte noi abilități de a face față consumului de substanțe psihoactive.

Recomandarea se va implementa la nivelul Administrației Naționale a Penitenciarelor în funcție de datele statistice, numărul de infracțiuni comise pe fondul consumului de substanțe și nevoile identificate cu privire la persoanele private de libertate, foste consumatoare de alcool și substanțe psihoactive. Termen de implementare a recomandării- 6 luni;

► **echilibrarea sistemului de recompense pentru activitățile de reintegrare prin suplimentarea creditării și recompensării pentru participarea la programe de grup educative, de asistență psihologică și asistență socială** astfel încât să crească motivația persoanelor private de libertate de a participa activ și obligativitatea pentru persoanele care au săvârșit infracțiuni specifice de a absolvi programe de intervenție psihologică adecvată naturii faptei (ex agresiune sexuală, consum de substanțe, impulsivitate), activități care au fost stabilite în cadrul evaluărilor inițiale și în planul individualizat indiferent de penitenciarul în care au fost realizate aceste evaluări.

Administrația Națională a Penitenciarelor va modifica în termen de 60 de zile Decizia nr. 443 din 24 mai 2016 privind aprobarea Procedurii de lucru pentru acordarea recompenselor pe baza

Sistemului de creditare a participării la activități și programe educative, de asistență psihologică și asistență socială, activități lucrative, precum și la prevenirea situațiilor de risc.

Modificarea Deciziei va contribui la stimularea participării la activități psihologice și socioeducative, precum și la reabilitarea și reintegrarea psihosocială.

► **sesizarea Ministerului Justiției** (în conformitate cu prevederile art. 303 din **Regulamentul din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/2010**), în vederea demarării procedurii de revizuire a **Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, în sensul introducerii obligației de efectuare a percheziției în două etape, într-un termen de 30 de zile**, având în vedere poziția Comitetului European pentru prevenirea torturii care a afirmat în mod repetat că percheziția corporală este o măsură potențial degradantă și persoanele percheziționate nu ar trebui să-și scoată toate hainele în același timp; persoanelor supuse percheziției ar trebui să li se permită să se dezbrace întâi deasupra taliei, să-și pună apoi hainele pe ei și ulterior să se dezbrace sub nivelul taliei;

► **sesizarea Ministerului Justiției** (în conformitate cu prevederile art. 303 din **Regulamentul din 24 iunie 2010 privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor aprobat prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/2010**), în vederea demarării procedurii de revizuire a **Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, în sensul introducerii obligației de consemnare a tuturor perchezițiilor corporale amănunțite sau cu controlul cavităților**, având în vedere Regula 51 din Ansamblul minim de reguli ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia administrația penitenciarului trebuie să asigure evidența perchezițiilor corporale, precum și a motivelor pentru percheziții, a identității persoanelor care le-au desfășurat și orice rezultate ale perchezițiilor;

3. Conducerii Penitenciarului București-Jilava să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

► **gestionarea supraaglomerării în cadrul Penitenciarului București-Jilava, prin reducerea în maximum 6 luni a populației carcerale**, spre exemplu prin: dezinstalarea obiectelor care ocupă artificial spațiul util al camerelor; crearea de locuri de detenție prin transformarea și modernizarea unor spații existente; flexibilitatea comisiei de liberare condiționată, în special în soluționarea cererilor de liberare condiționată în cazul deținuților cu probleme grave de sănătate, a căror participare la muncă sau cursuri este limitată sau împiedicată; flexibilitatea comisiei pentru

acordarea recompenselor, prin acordarea permisiunii de ieșire din penitenciar, în condițiile în care unitatea penitenciară este profilată pe custodierea deținuților aflați în regim deschis și semideschis.

Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor vor acorda sprijinul necesar Penitenciarului București-Jilava în gestionarea problemei supraaglomerării, reamintind că la momentul vizitei erau custodiate **1324 persoane private de libertate**, la o capacitate legală a unității de **670 de locuri**, ceea ce reprezenta un grad de supraaglomerare de 198%, iar în jurisprudența sa Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că articolul 3 din Convenție obligă statul să se asigure că toți deținuții trebuie să aibă condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, care să nu-i supună suferinței sau durerilor de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent în detenție.

► **deblocarea și scoaterea la concurs, cu respectarea dispozițiilor legale, în decurs de 6 luni, a celor 122 de posturi vacante, necesare desfășurării activităților din Penitenciarul Jilava**, în condițiile în care în statul de organizare erau prevăzute 663 de posturi (109 ofițeri, 545 agenți și 9 persoane contractuale), din care 541 erau ocupate (85 ofițeri, 447 agenți și 9 persoane contractuale).

Măsura va contribui la desfășurarea în condiții optime, atât a activităților în care sunt implicate persoanele private de libertate, în special activitățile de reeducare și resocializare, cât și în asigurarea unor condiții optime administrării penitenciarului și custodierii deținuților.

► **persoanele implicate în procedura disciplinară (persoana/persoanele desemnate să efectueze cercetarea prealabilă și membrii comisiei de disciplină) să depună mai multă diligență**, în luarea la cunoștință de către deținuți a rapoartelor de incident, în verificarea apărărilor lor, cât și în audierea deținuților pentru stabilirea sancțiunilor disciplinare.

Măsura va contribui, în special la respectarea dreptului la apărare al deținuților care în timpul cercetării refuză să semneze de luare la cunoștință a raportului de incident și să ofere o declarație asupra celor întâmplate, iar cu ocazia audierii în fața comisiei de disciplină nu recunosc faptele, având în vedere că procedura disciplinară trebuie să conducă la stabilirea situației de fapt în care a fost săvârșită o abatere disciplinară.

Directorul penitenciarului și directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, vor duce la îndeplinire recomandarea formulată pentru garantarea dreptului la apărare.

► **directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, în calitate de președinte al comisiei de disciplină, va urmări asigurarea proporționalității** dintre gravitatea abaterii săvârșite și sancțiunea aplicată, precum și a **criteriilor de individualizare a sancțiunii disciplinare aplicate**, având în vedere că orice restrângere suplimentară a drepturilor unui

deținut trebuie să fie apreciată în funcție de daunele provocate prin acțiunile sale. Potrivit Regulilor Nelson Mandela, **administrația penitenciarelor trebuie să asigure proporționalitatea între sancțiunea disciplinară și încălcarea pentru care a fost stabilită sancțiunea** (Regula 39 pct. 2);

► **realizarea, în termen de 6 luni, a unei evidențe permanente referitoare la sancțiunile disciplinare aplicate la nivelul unității penitenciare, care să reflecte numărul și tipul sancțiunilor disciplinare aplicate, abaterile disciplinare pentru care au fost aplicate și care să coreleze informațiile cuprinse în dosarele disciplinare, contestarea sancțiunilor disciplinare și modul de soluționare a acestora de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate sau instanța de judecată.** Potrivit Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), **administrația penitenciarelor trebuie să țină evidența tuturor sancțiunilor disciplinare dispuse** (Regula 39 pct. 2).

Măsura realizării unei evidențe permanente a abaterilor și sancțiunilor disciplinare va fi dispusă de către directorul penitenciarului la nivelul unității penitenciare și de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru toate unitățile penitenciare și va permite realizarea unei permanente analize a situației acestora, utilă atât comisiei de disciplină, conducerii penitenciarului, comisiei pentru liberarea condiționată, judecătorul de supraveghere a privării de libertate, Administrației Naționale a Penitenciarelor și Ministerului Justiției.

Directorul General al Administrației Naționale a Penitenciarelor va sesiza Ministerul Justiției într-un termen de 3 luni, în vederea modificării Legii nr. 254/2016 și a Regulamentului de aplicare a legii, în sensul introducerii obligației de realizare a evidențelor permanente a abaterilor și sancțiunilor disciplinare aplicate de către toate unitățile penitenciare.

► **prevenirea abaterilor disciplinare și utilizarea mecanismelor alternative pentru soluționarea acestora**, având în vedere că, potrivit Ansamblului de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), administrația penitenciarelor este încurajată să utilizeze, în măsura posibilă, prevenirea conflictelor, medierea sau orice alte mecanisme alternative de soluționare a litigiilor pentru a preveni încălcările disciplinare sau pentru a soluționa conflictele (Regula nr. 38). În același timp, potrivit Normelor CPT, deciziile de aplanare a conflictelor trebuie să aibă prioritate în fața sancțiunilor și procedurilor disciplinare oficiale.

Măsura va contribui la prevenirea încălcărilor disciplinare, reducerea sancțiunilor disciplinare ca urmare a dialogului și medierii între deținuți și autoritatea penitenciară.

Directorul General al Administrației Naționale a Penitenciarelor va sesiza Ministerul Justiției într-un termen de 3 luni, în vederea completării Legii nr. 254/2016 și a Regulamentului de

aplicare a legii, în sensul introducerii unor dispozițiilor referitoare la prioritatea **prevenirii conflictelor, medierii sau a oricăror alte mecanisme alternative de soluționare a litigiilor pentru a preveni încălcările disciplinare sau pentru a soluționa conflictele**. Directorul penitenciarului va opera modificări în Regulamentul de Ordine Interioară, Capitolul 7 (Sancțiunile disciplinare aplicate persoanelor private de libertate) în funcție de data modificării Legii nr. 254/2016 și a Regulamentului de aplicare a legii.

► **asigurarea obligativității pentru persoanele private de libertate care au săvârșit anumite infracțiuni de a participa la programe de intervenție psihologică specifică care să țină seama de natura faptei** (ex. risc de suicid, agresiuni sexuale, antecedente în toxicomanie, conduită agresivă/impulsivitate, afecțiuni psihice), programe care au fost stabilite în cadrul evaluărilor inițiale, conform recomandărilor, cu scopul rezolvării problemelor de natură emoțională sau interpersonală, prin punerea la dispoziția deținutului a instrumentelor necesare soluționării acestora, reducerii recidivei și reintegrării deținuților în societate; Termenul de implementare a recomandării- 6 luni de la depunerea în penitenciar;

► **întocmirea corespunzătoare a documentelor de lucru ale psihologului, astfel încât fișele psihologice de la dosarul individual al persoanelor private de libertate să nu conțină rubrici necompletate**, pentru asigurarea unei evidențe permanente, corectă și clară a situației psihologice a deținuților. Termen de implementare a recomandării- 6 luni;

► **dezvoltarea Proiectului ”comunitatea terapeutică” prin includerea unui număr mai mare de foști consumatori de droguri**, având în vedere eficiența acestui program și numărul ridicat de foști consumatori de droguri din cadrul penitenciarului, în funcție de nevoile și riscurile identificate ale fiecărui fost consumator; Comunitatea terapeutică, prin modul de funcționare și viziune, s-a dovedit a fi o soluție eficientă de tratament și reabilitare atât pentru persoanele din societate, cât și pentru persoanele foste consumatoare de droguri private de libertate, prin abordarea psihosocială și tratamentul multidisciplinar pe care îl oferă, dar mai ales prin modul în care persoanele private de libertate reușesc să-și însușească noi cunoștințe și să dezvolte noi abilități de a face față consumului de substanțe psihoactive.

Recomandarea se va implementa la nivelul Administrației Naționale a Penitenciarelor în funcție de datele statistice, numărul de infracțiuni comise pe fondul consumului de substanțe și nevoile identificate cu privire la persoanele private de libertate, foste consumatoare de alcool și substanțe psihoactive. Termen de implementare a recomandării- 6 luni;

► **efectuarea până la începutul anului școlar a demersurilor care se impun la Inspectoratul Școlar Județean Ilfov pentru alocarea unor norme didactice în funcție de**

necesarul de școlarizare din Penitenciarul București Jilava, necesar care va fi actualizat anual, în scopul facilitării accesului persoanelor private de libertate la educație.

Motivăm propunerea având în vedere nevoile educaționale identificate în urma evaluărilor specialiștilor Penitenciarului Jilava și recomandările din Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică, organizarea cursurilor școlare gimnaziale constituind o prioritate pentru unitatea penitenciară. Astfel, nevoile de dezvoltare și consolidare a activităților de instruire școlară a persoanelor condamnate sunt justificate de numărul de solicitări în creștere, venite din partea persoanelor private de libertate.

Mai mult, reamintim că potrivit art. 2 alin. (4) și art. 16 alin. (1) din Legea nr. 1/2011 a educației naționale „Statul asigură cetățenilor României drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nicio formă de discriminare.” Iar „Învățământul general obligatoriu este de 11 clase și cuprinde învățământul primar și cel gimnazial....”.

► **respectarea, în cazul executării fiecărei percheziții corporale amănunțite care nu este prevăzută expres de lege a principiului necesității (percheziția să fie efectuată doar când este strict necesară, în funcție de persoana deținutului și atunci când există suspiciuni rezonabile că siguranța personalului sau a deținuților poate fi serios afectată)**, având în vedere Regula 50 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia *“perchezițiile trebuie să se desfășoare cu respectarea (...) principiilor de proporționalitate, legalitate și necesitate”*;

► **pregătirea profesională a întregului personal care poate efectua percheziții, a personalului medical și a personalului debutant cu privire la perchezițiile corporale, în principal tipurile de percheziții corporale, procedura executării percheziției, personalul care poate participa la percheziții, într-un termen de maximum 30 de zile**, având în vedere importanța executării acestei măsuri cu profesionalism și sensibilitate și respectiv confuzia personalului cu privire la percheziția corporală amănunțită sau a cavităților corporale, constatată pe parcursul vizitei.

Directorul penitenciarului va asigura participarea personalului medical la cursuri de etică medicală și drepturile omului pentru personalul medical din penitenciar, eventual cu sprijinul Colegiului Medicilor din România precum și **protejarea relației medic-pacient, prin neimplicarea personalului medical al penitenciarului în măsurile de siguranță adoptate în penitenciar**, având în vedere Declarația Asociației Medicale Mondiale privind perchezițiile corporale ale deținuților, conform căreia participarea medicului la percheziția corporală cu controlul

cavităților, efectuată din motive de securitate și nu din rațiuni de sănătate a deținutului, poate constitui o violare a standardelor etice ale profesiei de medic; termen de implementare- 3 luni.

► **completarea Regulamentului de Ordine Interioară a penitenciarului cu dispoziții privind executarea percheziției corporale amănunțite în două etape și organizarea unor întâlniri de informare cu întreg personalul care poate efectua percheziții, pe tema executării percheziției corporale amănunțite în două etape, într-un termen de 30 de zile, având în vedere poziția Comitetului European pentru prevenirea torturii care a afirmat în mod repetat că percheziția corporală este o măsură potențial degradantă și persoanele percheziționate nu ar trebui să-și scoată toate hainele în același timp; persoanelor supuse percheziției ar trebui să li se permită să se dezbrace întâi deasupra taliei, să-și pună apoi hainele pe ei și ulterior să se dezbrace sub nivelul taliei**

► **executarea fiecărei percheziții corporale amănunțite în condiții care să respecte dreptul la intimitate al persoanelor private de libertate, în spații care să fie astfel amenajate încât să nu permită observarea percheziției de către personalul neimplicat în percheziție sau de alți deținuți și nici surprinderea percheziției pe camerele video, având în vedere Regula 50 din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia *“perchezițiile trebuie să se desfășoare cu respectarea demnității umane inerente și a intimității persoanei percheziționate”*; termen de implementare: imediat de la primirea prezentului raport;**

► **consemnarea tuturor perchezițiilor corporale amănunțite și perchezițiilor corporale cu controlul cavităților, cu menționarea în principal a identității persoanelor percheziționate și a persoanelor care le-au desfășurat, ora și data desfășurării percheziției, a motivelor pentru care s-au efectuat perchezițiile și orice rezultate ale perchezițiilor, având în vedere Regula 51 din Ansamblul minim de reguli ale Națiunilor Unite pentru tratamentul deținuților (Regulile Nelson Mandela), conform căreia administrația penitenciarului trebuie să asigure evidența perchezițiilor corporale, precum și a motivelor pentru percheziții, a identității persoanelor care le-au desfășurat și orice rezultate ale perchezițiilor; termen de implementare: imediat de la primirea prezentului raport;**

De asemenea, **directorul penitenciarului va dispune într-un termen de 30 de zile, completarea Regulamentului de Ordine Interioară, capitolul măsuri pentru siguranță individuală și colectivă adoptate la nivelul penitenciarului, cu dispoziții privind consemnarea tuturor perchezițiilor corporale amănunțite și perchezițiilor corporale cu controlul cavităților;**

► **dispunerea măsurilor necesare executării percheziției corporale, în cazul persoanelor cu dizabilități, în condiții care să respecte demnitatea umană, în concordanță cu art. 43 alin. (10)**

din Legea nr. 254/2013, conform căruia *“în cazul în care persoana condamnată prezintă dizabilități, administrația penitenciarului dispune măsurile necesare executării, de către acestea, a pedepsei, în condiții care să respecte demnitatea umană”, într-un termen de 30 de zile*; de asemenea, **directorul penitenciarului va avea în vedere elaborarea unor măsuri speciale de percheziționare a persoanelor LGBT**, pregătirea personalului implicat în percheziții, precum și organizarea unor întâlniri de informare cu toate persoanele private de libertate, având ca temă principiul nediscriminării având în vedere că, persoanele LGBT (în special persoanele transgender) pot fi în mod particular afectate de procedura percheziției;

► **informarea imediată a personalului medical cu privire la obligația medicului de a sesiza de îndată procurorul și de a înștiința directorul penitenciarului în cazul în care la examenul medical se constată că un deținut prezintă semne de violență sau acuză violențe**, în conformitate cu art. 72 alin. (3) din Legea nr. 254/2013: “medicul care efectuează examenul medical are obligația (...) de a sesiza de îndată procurorul”, precum și art. 162 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013: “în cazul în care la examenul medical se constată că un deținut prezintă semne de violență, medicul are obligația (...) de a sesiza de îndată procurorul și de a înștiința directorul penitenciarului”.

Directorul penitenciarului se va asigura, de fiecare dată, că nu vor exista presiuni asupra personalului medical și asupra deținuților sau represalii.

► **directorul penitenciarului va sesiza Ministerul Sănătății, în termen de 3 luni**, în vederea identificării soluțiilor necesare eficientizării procedurilor de aprovizionare cu medicamente.

Măsura va contribui la **aprovizionarea în timp util cu medicamente compensate**, în vederea evitării **sincopelor de aprovizionare cu acestea**.

București, 8 august 2017